

MITEN MENEET?

Tutkimus elämäntilanteesta nuorisokotisijoituksen jälkeen

Reetta Aho
Loviisa Kähkönen

Opinnäytetyö
Marraskuu 2013

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Tekijä(t) AHO, Reetta KÄHKÖNEN, Loviisa	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 15.11.2013
	Sivumäärä 97	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi MITEN MENEE? – Tutkimus elämäntilanteesta nuorisokotisijoituksen jälkeen		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) KETOLA, Tuija KIISKILÄ, Taja		
Toimeksiantaja(t) Nuorisokoti X		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyössä tarkastellaan kodin ulkopuolelle sijoitettujen elämäntilannetta ja hyvinvointia nuorina aikuisina. Työ toteutettiin yhteistyössä Keski-Suomessa toimivan yksityisen nuorisokodin kanssa, joka tarjoaa pitkä- ja lyhytaikaista kuntoutusta 12-20-vuotiaille syrjäytymisvaarassa oleville nuorille. Tavoitteena oli laatia elämäntilannetta ja tuen tarpeita kartoittava kyselylomake heiltä itsenäistyneille nuorille. Lomaketta käytetään jatkossa organisaation kaikissa yksiköissä, mikä mahdollistaa laajemman aineiston keruun ja yleistysten, sekä vertailun tekemisen.</p> <p>Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsiteltiin lastensuojelua, hyvinvointia, nuoruuden ja aikuisuuden välimaastoa, itsenäistymistä ja syrjäytymistä sekä perehdyttiin aiheesta aiemmin tehtyihin tutkimuksiin. Osuus nojautuu pääosin kirjallisuuteen sekä aiempiin tutkimuksiin. Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisella tutkimusotteella kartoittavana kyselytutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin puolistrukturoidun kyselylomakkeen avulla. Aineisto koostuu yhdeksästä vastauksesta. Määrällistä aineistoa analysointiin ja havainnollistettiin tilastollisten kuvaajien sekä muuttujien avulla. Avoimet kysymykset purettiin sanallisesti ja raporttiin liitettiin suoria lainauksia nuorten vastauksista.</p> <p>Aineiston perusteella käy ilmi, että sijoituksen jälkeinen elämäntilanne ja hyvinvointi vaihtelee yksilöllisesti. Suurin osa tutkimuksen henkilöistä pärjasi elämässään hyvin, mutta joidenkin yksilöiden kohdalla huono-osaisuus kasaantui elämän eri osa-alueilla. Tutkimushenkilöiden sosiaaliset verkostot näyttäytyivät laajoina ja vastaajat olivat pääosin tyytyväisiä sosiaaliseen elämäänsä. Kaikkien osalta päihteiden käyttö oli säännöllistä ja yleistä. Enemmistö vastaajista eli työmarkkinoiden sekä koulutuksen ulkopuolella. Nuorten sijoituksen jälkeinen tuen tarve koostui taloudellisesta ja psykososiaalisesta tuesta, jota he kokivat saavansa esim. jälkihuollosta, sosiaalitoimesta, ystäviltä sekä läheisiltä. Aineisto poikkesi aiemmista tutkimustuloksista muun muassa siten, ettei tutkimusjoukossa ollut lainkaan nuoria äitejä.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Lastensuojelu, sijaishuolto, jälkihuolto, itsenäistyminen, nuoruus, hyvinvointi, kyselytutkimus		
Muut tiedot Liitteenä saatekirje ja kyselylomakkeet, 17 sivua.		

Author(s) AHO, Reetta KÄHKÖNEN, Loviisa	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 15112013
	Pages 97	Language Finnish
		Permission for web publication (X)
Title "HOW ARE YOU DOING?": A study of the life situation of young adults after a foster care period		
Degree Programme Degree Programme in Social Services		
Tutor(s) KETOLA, Tuija & KIISKILÄ, Taja		
Assigned by Child welfare home X		
Abstract <p>The purpose of this thesis was to explore the life situation and wellness of young adults after a foster care period. The thesis was implemented in co-operation with a private youth home located in Central Finland. The youth home offers rehabilitation for youngsters aged between 12 and 20 who are facing a risk of social exclusion. The goal was to create a questionnaire for the youth home that would chart the condition and the need of support of a person who has left the youth home. The questionnaire will be used in all departments of the organization. This allows for a wider data collection and generalizations, as well as making comparisons.</p> <p>The theoretical framework of the thesis discusses foster care, well-being, the process of gaining independence and social exclusion as well as related previous research. The theory part is mainly based on literature and previous studies. The research approach of the thesis was mainly quantitative, and the data was collected by using a semi-structured questionnaire. The research material consisted of nine responses. The quantitative data was analysed and visualized by using statistical variables and graphs. The open questions were analysed verbally, and direct quotes from the participants' responses were included in the report.</p> <p>Based on the research data, it seemed that the life situation and well-being varied individually after foster care. The majority of the respondents managed their lives considerably well, but in some individual cases accumulation of hardship in different areas of life could be seen. The subjects' social networks seemed to be wide, and they were mainly satisfied with their social life. The data also showed that the respondents' use of intoxicants was regular and common. Most of the respondents lived outside the labour market and without further education. Their need for support consisted of both financial and psychosocial aspects. According to the results, the young adults received support from aftercare, social services, friends and relatives. The data differed from previous research, for example, based on the fact that there were no young mothers among the research participants.</p>		
Keywords child welfare, foster care, foster aftercare, becoming independent, youth, wellness, survey		
Miscellaneous A cover letter and questionnaires are attached, 17 pages.		

Sisältö

1 Johdanto	4
2 Lastensuojeluprosessi	7
2.1 Lastensuojelu ja sen tavoitteet	7
2.2 Avohuolto	9
2.3 Kiireellinen sijoitus ja huostaanotto	11
2.4 Sijaishuolto	14
2.5 Jälkihuolto	15
2.6 Ajankohtaista lastensuojelussa	17
2.7 Lastensuojelu tutkimuksen Nuorisokodissa	19
3 Nuori aikuinen.....	21
3.1 Määritelmiä	21
3.2 Nuoruus kehitysvaiheena	22
3.3 Itsenäistyminen.....	24
3.4 Sijoitetun nuoren mahdollisuudet	27
3.5 Syrjäytyminen	28
4 Hyvinvointi ja holistinen ihmiskäsitys	30
4.1 Allardtin hyvinvoinnin tarveteoria	30
4.2 Holistinen ihmiskäsitys	32
5 Aiemmat tutkimukset.....	34
6 Tutkimuksen toteuttaminen	40
6.1 Tutkimuksen lähtökohdat & prosessin eteneminen	40
6.2 Tutkimusstrategia ja tutkimusote	42
6.3 Tutkimusmenetelmä	43
6.4 Tutkimusaineiston keruu	44
6.5 Aineiston analysointi	44
6.6 Tutkimuksen luotettavuus ja tutkimusetiikka.....	46
7 Kerätty aineisto	48
7.1 Minä itse.....	48
7.2 Asuminen	48
7.3 Koulu, opiskelu ja työ	50
7.4 Raha-asiat ja toimeentulo	52
7.5 Sosiaaliset suhteet.....	54
7.6 Vapaa-aika	56
7.7 Terveys, päihteet ja viranomaiset	57
7.8 Sijoitusaika ja jälkihuolto.....	60

8 Pohdinta	65
8.1 Opinnäytetyön tutkimusaineisto	65
8.2 Valtakunnallinen tutkimushanke	66
8.3 Havainnot	66
8.4 Tutkimuksen luotettavuus ja etiikka	72
8.5 Kyselylomake ja jatkotutkimukset.....	74
Lähteet	76
Liitteet.....	81
Liite 1. Saatekirje.....	81
Liite 2. Tutkimuksessa käytetty kyselylomake	82
Liite 3. Muokattu kyselylomake.....	90

Kuviot

KUVIO 1. Itsenäistyvän nuoren roolikartta	25
KUVIO 2. Hyvinvoinnin osoittimet sukupuolittain	39
KUVIO 3. Opinnäytetyöprosessi.....	41
KUVIO 4. Asumistilanne.....	49
KUVIO 5. Asuinkumppanit	50
KUVIO 6. Työmarkkina-asema	51
KUVIO 7. Opinnot.....	52
KUVIO 8. Vastaajien oma arvio taloudellisesta tilanteesta.....	53
KUVIO 9. Taloudellinen tuki.....	54
KUVIO 10. Säännöllinen yhteydenpito perheenjäseniin ja sukulaisiin	55
KUVIO 11. Koettu tyytyväisyys sosiaaliseen elämään	56
KUVIO 12. Koettu terveys.....	58
KUVIO 13. Koettu henkinen hyvinvointi	58
KUVIO 14. Päihteiden käyttö/kokeilu viimeisen kuukauden aikana	59
KUVIO 15. Päihteiden käytön syyt.....	60

Taulukot

TAULUKKO 1. Hyvinvoinnin ulottuvuudet ja niiden kuvaajia.....31

TAULUKKO 2. Vastaajan sijoitusaika kodin ulkopuolella, sijoitusaika tutkimuksen Nuorisokodissa & sijoituksen päätyminen/itsenäistyminen 61

1 Johdanto

Lasten ja nuorten hyvinvointi puhuttaa valtakunnallisesti. Viime vuosina on julkaistu runsaasti tutkimustietoa 1990-luvun lamavuosien myötä tehtyjen taloudellisten leikkauksien vaikutuksista perheiden, lasten ja nuorten hyvinvointiin sekä kasvaneeseen mielenterveyspalveluiden ja lastensuojelun tarpeeseen. Peruspalveluista leikkaaminen heijastuu suoraan perheiden ja nuorten pahoinvointina, jonka myötä muun muassa huostaanottojen määrä on kasvanut yli 150 % lamavuosista. (Paananen, Ristikari, Merikukka, Rämö & Gissler 2012, 43.)

Vuonna 1991 huostaan otettiin n. 6500 lasta ja nuorta, kun vuonna 2011 kyseinen luku oli 10 535 (Lastensuojelu 2011, 2). Neuvolapalveluista, päivähoidosta, perusopetuksesta sekä oppilashuollosta tehtävillä säästöillä on kauaskantoiset vaikutukset, joita jälkikäteen paikataan peruspalveluja kalliimmalla erikoissairaanhoidolla ja muilla korvaavilla palveluilla. (Paananen ym. 2012, 43.) Valtio ja kunnat kamppailevat vuosittain tiukkenevan talouden ja kasvavan velkataakan kanssa, mutta päättäjien tulisi kuitenkin tarkastella tulevien leikkauksien seurauksia pitkällä tähtäimellä. Tuleviin sukupolviin sijoittaminen ja peruspalveluiden kehittäminen turvaa lasten kasvua ja kehitystä, tukee perheitä, vähentää syrjäytymisriskiä ja on ajan mittaan taloudellisesti tehokasta (Salmi, Mäkelä, Perälä & Kestilä 2012, 1).

Useat tutkimukset osoittavat, että kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten syrjäytymisriski on muuta väestöä suurempi. Elämälle annetut eväät ovat lähtökohtaisesti huonommat, hyvinvoinnin riskitekijät kasautuvat ja pärjääminen elämän eri osa-alueilla on heikompaa. (mm. Heino & Johansson 2010; Kestilä, Väisänen, Paananen, Heino & Gissler 2012; Paananen ym. 2012.) On kuitenkin muistettava, että kyseessä on heterogeeninen joukko. Osalle sijoitus on turvallisuuden tunnetta lisäävä sekä hyvinvointia ja pysyvyyttä rakentava

polku, joka viitoittaa nuoren elämää parempaan suuntaan. Kun taas vähemmistölle lastensuojeluprosessi näyttäytyy turvattomana, katkonaisena ja ristiriitaisena kokemuksena. Reittejä selviytymiseen rakennetaan kohentamalla huostaanottoa edeltänyttä tilannetta ja vastaamalla nuoren sekä hänen perheensä yksilöllisiin tarpeisiin. (Eronen 2013, 77-79.)

Sosiaali- ja terveysministeriön selvitysryhmä julkaisi kesällä 2013 loppuraportin lastensuojelun nykytilasta, sen toimivuudesta, sekä antoi toimenpideehdotuksia, joista osa on pantu jo toimeen. Raportti on herättänyt keskustelua mediassa ja lastensuojelun tilanteen epäkohdat nähdään rakenteellisina puutoksina, eikä niinkään yksittäisten sosiaalialan ammattilaisten virheinä. Muutokseen tarvitaan selkeitä valtakunnallisia tavoitteita, joiden turvin lapset ja perheet saavat yhdenmukaista apua ja tukea kaikkialla Suomessa. (Kananoja, Lavikainen & Oranen 2013, 2.) Raportista kerrotaan enemmän opinnäytetyön kappaleessa 2.6.

Opinnäytetyössämme tarkastelemme kodin ulkopuolelle sijoitettujen pärjäämistä ja hyvinvointia nuorina aikuisina. Työn lähtökohta muodostui omien opinnoillemme asettamien tavoitteiden kautta. Olimme molemmat kiinnostuneet työskentelystä lastensuojelun kentällä, ja päädyimme ottamaan yhteyttä eri lastensuojeluyksiköihin tavoitteena saada työelämälähtöinen aihe. Ensimmäinen opinnäytetyöllemme asettama tavoite toteutui keväällä 2012, kun löysimme yhteistyökumppanin. Työ on tehty yhteistyössä Keski-Suomessa yksityisellä sektorilla toimivan nuorisokodin kanssa. Toimeksiantajamme toiveesta loimme kyselylomakkeen, jolla kartoitimme heillä asuneiden nuorten elämäntilannetta sekä itsenäistymistä. Kyselylomake toimitettiin 14 nuorelle ja vastauksia saimme yhdeksän (9). Raportissa tulemme avaamaan saatuja tuloksia.

Vastaavanlaista valtakunnallista tutkimusta toteuttaa tällä hetkellä yhteistyössä Kuntoutussäätiö, Kansaneläkelaitos, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja Lastensuojelun Keskusliitto. Tutkimus on osa Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kuntoutuksen nykytila ja kehittämisen tarpeet –hanketta. Tavoitteena on muodostaa kokonaiskuva kohdejoukon suuruudesta, palveluntarpeista sekä hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Tutkimusaineiston perusteella pyritään luomaan uusia toimintamalleja ja palveluja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten työllistymisen edistämiseksi. (Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kuntoutuksen nykytila ja kehittämisen tarpeet. n.d.).

Opinnäytetyömme rakentuu teoriaosuudesta, tutkimusprosessin kuvaamisesta, kerätyn aineiston esittelystä ja pohdinnasta. Teoriaosuudessa esittelemme aiheesta aiemmin tehtyjä tutkimuksia sekä keskeisiä käsitteitä, kuten lastensuojelu, nuori aikuinen, itsenäistyminen ja hyvinvointi. Teoreettisen viitekehyksen rakentamisen jälkeen siirrymme kuvaamaan tutkimusprosessia ja kerättyä aineistoa. Pohdinnassa kokoamme yhteen aineistosta tehdyt havainnot yhdistäen ne aiempiin tutkimuksiin ja teoriaan, pohdimme tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta, sekä esitämme ajatuksia mahdollisista jatkotutkimuksista.

2 Lastensuojeluprosessi

2.1 Lastensuojelu ja sen tavoitteet

Lastensuojelun ydintavoite on lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien edistäminen sekä turvaaminen. *Lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun.* (L 13.4.2007/417, 1§, 4§.) Suomessa tehtävä lastensuojelutyö nojautuu kattavaan lastensuojelulakiin, jonka rinnalla lapsen oikeuksia määrittävät myös Suomen perustuslaki sekä YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (Lastensuojelun käsikirja 2013, Mitä on lastensuojelu?).

Lastensuojelutyötä leimaa usein lastensuojeluviranomaisen tekemä huostaanot-topäätös ja lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle. Lastensuojelu on paljon muutakin. Kenttä on laaja ja monitasoinen. Lastensuojelu syntyy yhteistyössä useiden eri viranomaisten sekä toimielinten kanssa. Varhainen puuttuminen ja tukitoimien tarjoaminen ennaltaehkäisevät huostaanotto tilanteiden syntymistä ja turvaavat vanhempien ensisijaisen kasvatust vastuun lapsestaan. Muun muassa ehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään neuvoloissa, päiväkodeissa, terveydenhuollossa, kouluissa, nuorisotyössä ja kotona tukien vanhempia heidän kasvatustehtävässään. (Lastensuojelun käsikirja 2013, Ehkäisevä lastensuojelu.) Yksi ehkäisevän lastensuojelun välineistä on ennakollinen lastensuojeluilmoitus, joka tehdään ennen lapsen syntymää, kun huoli perheen voimavaroista ja ongelmista herää (L 13.4.2007/417, 25 c §). Näin tulevalle lapselle ja hänen perheelleen voidaan suunnitella riittävät palvelut ja tukitoimet jo ennen lapsen syntymää.

Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, kun huoli lapsen hyvinvoinnista tai perhe-oloista herää. Laajalla joukolla eri ammattien edustajia on ilmoi-

tusvelvollisuus heränneestä huolesta. Ilmoitus tehdään kunnan sosiaalitoimistoon, jonka jälkeen sosiaalihuollon ammattilaiset arvioivat toimenpiteiden tarpeen. (Lastensuojelun käsikirja 2013, Lastensuojeluilmoitus.) *Lastensuojelu asiakkuus katsotaan alkavaksi silloin, kun vireille tulleen asian tiimoilta ryhdytään kiireellisiin toimiin tai sosiaalityöntekijä päättää tehdä lastensuojelutarpeen selvityksen* (L 13.4.2007/417, 26§). Pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimisesta voidaan tehdä myös yhteistyössä lapsen tai hänen vanhempiensa kanssa (Lastensuojelun käsikirja 2013, Pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimisesta). *Selvityksen tarkoituksena on kartoittaa kattavasti lapsen kasvuolosuhteita, hänen kasvatuksesta ja hyvinvoinnista vastaavien henkilöiden mahdollisuuksia huolehtia lapsesta ja lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta* (L 13.4.2007/417, 27§). Selvityksen perusteella lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä arvioi asiakkuuden jatkumista ja tarvittaessa laatii perheen kanssa yhteistyössä asiakassuunnitelman (L 13.4.2007/417, 30§).

Opinnäytetyön tekovaiheessa tuoreinta tilastotietoa lastensuojelusta tarjosi Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen kokoama Lastensuojelu 2011 - raportti. Julkaisun mukaan vuonna 2011 Suomessa tehtiin 97 213 lastensuojeluilmoitusta, mikä on 10 % enemmän kuin vuonna 2010. Huolestuttavaa on, että lastensuojelun tarve niin avohuollon kuin huostaanottojen osalta on edelleen jatkanut kasvuaan. Vuonna 2011 avohuollon asiakkaana oli 81 459 lasta ja nuorta, mikä on 3,5 % enemmän kuin edellisvuonna. Myös kodin ulkopuolelle sijoittaminen ja etenkin kiireelliset sijoitukset lisääntyivät. Vuonna 2011 kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia ja nuoria oli yhteensä 17 409 (1,4 % lisää edelliseen vuoteen), joista 10 535 oli huostaan otettuja (2,6 % enemmän kuin 2010). Kiireellisiä sijoituksia tehtiin jopa 12,7 % enemmän kuin vuonna 2010, yhteensä 3 867. (Lastensuojelu 2011, 1-14.)

2.2 Avohuolto

Avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia muihin lastensuojelun toimiin nähden. Lastensuojelulaki velvoittaa, että *sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on alettava lapsen kohdalla viipymättä avohuollon toimenpiteisiin, 1) jos kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä; taikka 2) jos lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään* (L 13.4.2007 / 417, 34§).

Tukitoimien on oltava lapsen edun mukaisia, ja niiden tarkoituksena on lapsen myönteisen kehityksen tukeminen ja edistäminen yhdessä lapsen vanhempien, huoltajien tai muiden hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Avohuollon tukitoimiin tarvitaan aina, myös avohuollon sijoituksen kohdalla, huoltajien ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus, joten tukitoimia suunniteltaessa on tärkeä löytää tukimuodot, jotka asiakas hyväksyy ja joihin hän sitoutuu. Tukitoimien sopivuutta, riittävyttä ja mahdollistamista tulee arvioida huomioiden lapsen ja perheen yksilöllisyys ja tilannekohtaisuus. Tukitoimien tulee olla suunnitelmallisia ja niillä tulee olla jokin tavoite. Tämä tulee esille siinä, että niistä kirjataan aina asiakassuunnitelmaan. Jos jollain osapuolilla on eriäviä näkemyksiä, tulee ne kirjata ylös selkeästi. Asiakassuunnitelmaa tulee tarkistaa vähintään kerran vuodessa. (Lastensuojelun käsikirja 2013, Avohuolto.)

Lastensuojelulaki velvoittaa kuntia järjestämään avohuollon tukitoimia sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisessa mittakaavassa kuin lapset ja perheet sitä tarvitsevat (L 13.4.2007 / 417, 11§). Valitettavaa on että, lapset ja perheet ovat eriarvoisessa asemassa, riippuen siitä missä kunnassa he asuvat. Tämä johtuu siitä, että lain voi nimellisesti täyttää myös pienellä panostuksella asiaan. Tähän kaivataan muutosta, ja onkin ehdotettu, että valtio tarjoaisi kunnille riittävät resurssit lapsille suunnattujen palveluiden toteutumisen varmistamiseksi, ja järjestäisi tarvittavan seurannan (Kananaja ym. 2013, 31).

Lastensuojelulaissa on annettu esimerkkejä avohuollon tukitoimista (L 13.4.2007 / 417, 36§), joista kunta on siis järjestämisvastuussa. Tukitoimia ovat esimerkiksi lapsen ja perheen tukeminen ongelmatilanteessa, tukihenkilö ja -perhetoiminta, vertaisryhmätoiminta ja lapsen kuntoutumista tukeva hoito- ja terapiapalvelut. Avohuollon tukitoimiin kuuluu myös perhetyö sekä avohuollon sijoitus, mistä edempänä lisää. Perhetyö on monisyinen käsite. Perhetyötä toteutetaan sekä lastensuojeluprosessin eri vaiheissa, että esimerkiksi neuvoloissa ja kouluissa. Lastensuojelun perhetyöllä tarkoitetaan lastensuojelun kontekstissa tapahtuvaa, lapsilähtöistä, koko perhettä tukevaa, vahvistavaa työskentelyä. Oleellista siinä, kuten muissakin avohuollon tukimuodoissa on tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus, sekä näiden tarkistaminen ja arviointi. Perhetyössä keskiössä on ottaa huomioon jokainen perheen yksilö, mutta myös ryhmädynamiikka ja se, kuinka perhe toimii yhdessä. Perhetyöntekijän tulee toiminnallaan nostaa esiin jokaisen mielipidettä, tehdä näkyväksi ristiriitoja sekä auttaa niiden käsittelyssä ja selvittämisessä. (Heino 2008, 62.)

Sosiaali- ja terveysministeriön selvitysryhmän julkaisemassa Toimiva lastensuojelu - loppuraportissa (2013) nostetaan esiin avohuollon toteutumiseen liittyviä epäkohtia. Avohuollon katsottaisi olevan vaikuttavampaa, jos siinä panostettaisiin perhetyöhön ja kotipalveluihin, sekä niiden tarpeenmukaiseen kohdentamiseen. Asiakassuunnitelmia ei raportin mukaan tehdä säännönmukaisesti avohuollon asiakkaille. Lain velvoitteesta huolimatta ei myöskään vanhemmille tehdä asiakassuunnitelmaa asian mukaisesti. Avohuollon, kuten muidenkin lastensuojelun tehtäviin tarvittaisiin ehdottomasti lisää resursseja. Työmäärä on kasvanut, mutta sen sijaan työntekijöitä on vähennetty. Raportissa nostetaan esiin ajatus siitä, että niukat sosiaalityön resurssit suhteessa työmäärään ovat käytännössä vain vahvistaneet lastensuojelun roolia ongelmien

korjaajana. Lisäksi se, että perhetyöhön ja lastensuojelun avohuoltoon ei ole investoitu riittävästi, on omiaan siirtämään painetta sijaishuoltoon. (Mt 21-24.)

Sijoitus avohuollon tukitoimena

Lapsi voidaan avohuollon tukitoimena sijoittaa lyhyeksi aikaa, maksimissaan kolmeksi kuukaudeksi, perhehoitoon tai laitoshuoltoon. Sijoitus on rajattu, tuen tarvetta arvioiva tai kuntouttava jakso. Se on suunnitelmallinen tukitoimi, joka järjestetään asiakassuunnitelmassa tarkoitetulla tavalla. Edellytyksenä on se, että huostaanoton edellytykset (L 13.4.2007 / 417, 40§) eivät täyty, sekä se että huoltajat ja 12 vuotta täyttänyt lapsi hyväksyvät sijoituksen. (Lastensuojelun käsikirja 2013, Sijoitus avohuollon tukitoimena.)

Avohuollon sijoituksen tulisi tapahtua ensisijaisesti niin, että lapsi sijoitetaan yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa. Koko perheen sijoitus voi tapahtua laitoksessa tai perhehoidossa. Sijoitus voi liittyä myös perheen aikuiselle annettavaan hoitoon, jolloin voi olla tarkoituksenmukaista, että lapsi voi jatkaa yhdessä asumistaan vanhempansa kanssa. (Lastensuojelun käsikirja 2013, Sijoitus avohuollon tukitoimena.)

2.3 Kiireellinen sijoitus ja huostaanotto

Kiireellinen sijoitus

Kiireelliseen sijoitukseen voidaan ryhtyä, jos lapsi on välittömässä vaarassa, joka ympäristön taholta tai hänen itse aiheuttamana, tai muutoin kiireellisen sijoituksen tai sijaishuollon tarpeessa (L 13.4.2007 / 417, 38§). Äkillinen ero vanhemmista ja perheestä on lapselle vaurioittava kokemus, ja siksi kiireellisen sijoituksen tekeminen vaatii tarkkaa puntarointia siitä, kumpi on lapselle haital-

lisempää, ero vanhemmista vai lapselle aiheutunut vaaratilanne (Lastensuojelun käsikirja 2013, Kiireellinen sijoitus).

Kiireellisen sijoituksen enimmäiskesto aika yhdellä viranomaispäätöksellä on 30 päivää. Lapsi voidaan sijoittaa perhehoitoon, laitokseen tai terveydenhuollon laitokseen, mikäli lapsi tarvitsee välitöntä terveydenhuollon viranomaisten järjestämää välttämätöntä hoitoa ja huolenpitoa. Joissakin tilanteissa sijoitus on mahdollista tehdä väliaikaisesti lapsen sukulaisen luokse. Sijoituspaikka on valittava kiireelliseen sijoitukseen johtaneiden syiden perusteella, ja sen tulee olla turvallinen ja vakiintunut paikka. (Lastensuojelun käsikirja 2013, Kiireellinen sijoitus.)

Ennen päätöstä kiireellisestä sijoituksesta on selvitettävä lapsen, vanhemman, huoltajan sekä muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavan henkilön mielipide ja käsitys tilanteesta. Tämä tieto on tarpeellista arvioitaessa, mihin lapsi tulisi sijoittaa ja voiko hoidon järjestää tilapäisesti jotenkin muulla tavoin. Jos sijoitus ei ole vastentahtoinen voidaan tutkia myös mahdollisuutta sijoittaa lapsi avohuollon tukitoimena. (Lastensuojelun käsikirja 2013, Kiireellinen sijoitus.)

Kiireellisten sijoitusten määrä on kasvanut 1990-luvun alusta. Vuonna 2011 oli kiireellisesti sijoitettuna noin 3 900 lasta ja nuorta, kun vastaava lukumäärä oli 1990-luvun alussa 500. Eri kunnissa kiireellisen sijoituksen jälkeen seuraavat toimenpiteet vaihtelevat, joissakin kunnissa se johtaa suoraan huostaanottoon. Kiireellisten sijoitusten kasvu kertoo lastensuojelun tämänhetkisestä tilanteesta. Kun perheille ei kyetä tarjoamaan kyllin tukevia peruspalveluja, ne siirtyvät lastensuojelun avohuollon asiakkaaksi. Avohuollon riittämätön resursointi lisää puolestaan sijaishuollon tarvetta ja tilanteet kriisiytyvät perheissä. Tällaisissa

tapauksissa kiireellinen sijoitus voi olla ratkaisu tilanteeseen, missä lapsi on välittömässä vaarassa. (Kananoja ym. 2013, 18, 21.)

Huostaanotto

Huostaanotto on lastensuojelun toimenpiteistä se viimeisin ja järein keino. Siinä puututaan lapsen oikeuksiin, mutta toisaalta taataan lapselle oikeus suojeluun, hoivaan ja huolenpitoon. Huostaanottoon ryhdytään vain jos lapsen kasvuolosuhteissa tai huolenpidossa on merkittäviä lapsen kehityksen vaarantavia tekijöitä, tai jos lapsen oma käyttäytyminen vaarantaa vakavasti hänen terveyttään tai kehitystään. Huostaanotto on mahdollinen vain jos avohuollon toimenpiteet eivät ole mahdollisia järjestää tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Tässä tulee esiin huostaanoton viimesijaisuus. On myös arvioitava, että sijaishuolto on lapsen edun mukaista. (Räty 2012, 311-312.)

Huostaanottotilanteissa asiasta neuvotellaan tiiviisti lapsen, hänen vanhempinsa ja huoltajiensa kanssa. Kuten kaikessa lastensuojelutyössä, myös huostaanotto vaiheessa pyritään hyvään, rehelliseen ja avoimeen yhteistyöhön perheen kanssa. Huostaanoton tarpeen arviointivaiheessa voidaan pyytää lausuntoa lapsen kanssa toimivilta tahoilta, kuten päivähoidosta tai koulusta. Lapsen yksittäiset oireet eivät ole ratkaisevia huostaanoton edellytyksiä arvioitaessa, vaan arvioitavaksi tulee lapsen kokonaisvaltainen huollon tarve. Arvioinnin tulee olla lapsilähtöistä ja asioita tulee katsoa ennen kaikkea lapsen näkökulmasta. Laadultaan hyvässä huostaanotossa sekä lapsen että vanhempien toivomukset, mielipiteet ja kulttuuritausta on otettu huomioon. (Lastensuojelun käsikirja 2013, Huostaanotto.)

Huostaanotto on voimassa toistaiseksi, tai niin kauan kuin se on lapsen edun mukaista tai huostaanoton perusteet ovat voimassa. Harkittaessa lapsen etua huostassapidon lopettamista koskevassa pohdinnassa, tulee ottaa huomioon

myös lapsen mahdollinen kiintyminen ja emotionaalinen side sijaishuoltopaikan aikuisiin. Lopettamiseen vaikuttaa myös lapsen ikä, koulunkäyntiin ja harrastuksiin liittyvät asiat, sekä terveydentila. Huostaanotto päättyy viimeistään lapsen täytettyä 18 vuotta. (Räty 2012, 396,398.)

2.4 Sijaishuolto

Sijaishuolto merkitsee huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lastensuojelulain 83§:ssä tarkoitetun väliaikaismääräyksen nojalla sijoitetun lapsen tai nuoren hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lapsi tai nuori voidaan sijoittaa perhehoitoon sijaisperheeseen, ammatilliseen perhekotiin, lastensuojelulaitokseen tai johonkin muuhun lapsen tarpeiden mukaiseen hoitopaikkaan. (L 13.4.2007/417, 49§.) Sijaishuoltopaikan valinnassa tulee ottaa huomioon lapsen etu ja yksilöllisyys sekä sijoituspaikan kyky vastata niihin ongelmiin ja hoidon sekä huolenpidon tarpeisiin, jotka ovat olleet sijoituksen tai huostaanoton perusteina (Räty 2007, 294).

Sijoituksen järjestäminen perhehoidossa on laitoshoidon nähden ensisijainen sijaishuollon muoto. *Laitoshuoltoon päädytään, jos lapsen edunmukaista hoitoa ei voida täyttää tukitoimien avulla perhehoidossa tai muulla tavoin.* (L 13.4.2007/417, 50§.) Perhehoito tarkoittaa lapsen hoidon, kasvatuksen ja huolenpidon järjestämistä yksityiskodissa eli sijaisperheessä tai ammatillisessa perhekodissa. Tavoitteena on tarjota lapselle läheisiä ja pitkäaikaisia ihmissuhteita, kodinomaisen kasvuympäristö sekä edistää perusturvallisuutta ja sosiaalista kehitystä. Sijaiskodissa lapsi saa mahdollisimman paljon tavanomaista perhettä ja kotia vastaavan kasvuympäristön. (Saastamoinen 2010, 7-9.)

Ammatilliset perhekodit sijoittuvat yksityisperheissä tapahtuvan perhehoidon sekä laitoshoidon välimaastoon. Niissä yhdistyvät kodinomaisen kasvuympä-

ristö, pitkäaikaiset ihmissuhteet sekä ammatillisuus. Perhekodeissa asuu vähintään kaksi lasten hoidosta ja kasvatuksesta vastaavaa henkilöä. Henkilöstöllä tulee olla koulutusta sekä kokemusta hoito- ja kasvatustyöstä. Talon ulkopuolisten työntekijöiden määrä on suhteessa palvelujen tarpeeseen ja hoidettavien lasten lukumäärän. Henkilöstön koulutusvaatimusten vuoksi ammatilliset perhekodit pystyvät vastaamaan sellaisten sijoitettavien lasten tarpeisiin, jotka tarvitsevat vaativampaa hoidollista ja kasvatuksellista sijaishuoltoa. (Lastensuojelun käsikirja 2013, Ammatilliset perhekodit.)

Lastensuojelulaitoksia ovat lastenkodit, nuorisokodit, koulukodit, vastaanotokodit sekä muut näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset. Lain mukaan lastensuojelulaitokset ovat viimesijainen sijoituspaikka, mutta ne sopivat muun muassa väliaikaiseen sijoitustarpeeseen, vaikeahoitoisille ja erityisosaamista vaativille sijoitettaville tai kun laitoshoitoon liittyy tiivis työskentely ja yhteydenpito lapsen ja hänen perheensä välillä. (Saastamoinen 2010, 10-11.)

Aina lastensuojelulain mukaiset sijaishuoltoyksiköt eivät vastaa sijoitettavan lapsen tai nuoren yksilöllisiin tarpeisiin, jolloin tulee harkita muita vaihtoehtoja. Lapsi tai nuori voidaan sijoittaa muun muassa sairaanhoidon yksikköön, kotiin, sukulaisen luokse tai muuhun yksityiseen kotiin. Joissakin tapauksissa edunmukaista on sijoittaa koko perhe esimerkiksi päihdehuoltolaitokseen tai perhekuntoutuskeskukseen. (Lastensuojelun käsikirja 2013, Sijaishuolto.)

2.5 Jälkihuolto

Jälkihuolto on sijoituksessa olleen nuoren tukemista hänen itsenäistymisessään ja arjessa sijoituksen päätyttyä. Myös jälkihuoltoon kuuluu asiakassuunnitelma, jälkihuoltosuunnitelma, jonka laatimisesta lapsen sosiaalityöntekijä vastaa ja johon kirjataan tarkoitus ja tavoitteet. Nuoren tarpeista riippuen suunnitellaan

yksilöllisesti sopivat tukimuodot. Riittävän toimeentulo ja asumisen järjestäminen ovat selviytymisen perusedellytyksiä, mutta tukimuodot ovat myös paljon muuta kuten opiskelussa, asunnon etsinnässä ja voimavarojen löytämisessä tukeminen ja ohjaaminen. (Lastensuojelun käsikirja 2013, Jälkihuolto.)

Jälkihuolto oikeus on huostaanotetulla nuorella sijaishuollon päättymisen jälkeen, sekä yli puoli vuotta yhtäjaksoisesti kestäneen avohuollon tukitoimena tehdyn sijoituksen päättymisen jälkeen. Kunnan velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on ollut sijoituksen päättymisen jälkeen viimeksi lastensuojelun asiakkaana. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 21 vuotta. (L 13.4.2007 / 417, 75§.) Jälkihuolto on vapaaehtoista, ja nuori voi siitä kieltäytyä. Hänellä on silti oikeus kieltäytymisen jälkeenkin vaatia jälkihuoltoa kunnes täyttää 21 vuotta (Lastensuojelun käsikirja 2013, Jälkihuolto).

Erosen seurantatutkimuksessa Viisi vuotta huostaanotosta (2013) nousee esiintyypillinen jälkihuoltoon liittyvää ongelma, sitoutumattomuus. Tutkimuksessa mukana olleista vain puolet otti saamaansa tukea vastaan. (Eronen 2013, 72.) Jälkihuoltoa toteuttava taho koetaan helposti viranomaisena, jolta tukea ja apua ei olla valmiita ottamaan vastaan heti sijoituksen päätyttyä. Olisikin äärimmäisen tärkeää, että nuoren sijaishuoltopaikka valmistaisi nuorta siirtymiseen jälkihuollon piiriin, eikä siirtymä tulisi yllättäen. Vaikka yhä useamman jälkihuoltoon siirtyvän nuoren katsotaan tarvitsevan tukea itsenäiseen elämään siirtymiseen, kunnat eivät kuitenkaan tarjoa henkilökohtaista tukea riittävästi tai nuoren siitä kerran kieltäytyttyä eivät enää jatka sen tarjoamista. (Kananoja ym. 2013, 22.)

2.6 Ajankohtaista lastensuojelussa

Sosiaali- ja terveysministeriön selvitysryhmä julkaisi kesällä 2013 loppuraportin lastensuojelun nykytilasta ja toimivuudesta. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa viranomaisten toimintatavat ja resurssit, lastensuojelun tavoitteiden toteutuminen, lastensuojeluun vaikuttavat yhteiskunnalliset muutokset ja riskitekijät sekä palvelurakenne. (Kananoja ym. 2013, 7-8.) Raporttiin työryhmä on koonnut laajan esityslistan kehittämistehtävistä ja toimenpide-ehdotuksista ongelmien korjaamiseksi ja lainsäädännön muuttamiseksi (mt. 69-73). Tavoitteena on siirtyä ongelmapuheesta uusien toimintamallien ja -tapojen kehittämiseen ja käyttöönottoon lapsiperheiden hyvinvoinnin parantamiseksi ja sitä kautta kansantalouden kestävyuden edistämiseksi (mt. 74-75).

Työryhmän selvityksessä pinnalle nousivat lastensuojelun resurssipula, pitkään jatkunut lastensuojelutarpeen ja kustannusten kasvu ilman suunnitelmallista rakenteiden kehittämistä, ennaltaehkäisevän työn riittämättömyys, työntekijöiden lisäkoulutuksen tarve sekä lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden heikko kyky vastata tulevaisuuden haasteisiin (mt. 11, 75). Jatkuvat taloudelliset leikkaukset ovat johtaneet tilanteeseen, jossa lastensuojelua kuormittavat asiakkaat, jotka kuuluisivat esimerkiksi neuvoloiden, varhaiskasvatuksen tai oppilashuollon piiriin. Palvelujärjestelmän sektoroituminen, kapeat toimialueet sekä kaikkiin kohdistuvat säästöpainheet ovat johtaneet tilanteeseen, jossa jokainen sektori taistelee selviytymisestään. Lastensuojelun on pakko toimia ja näin ollen useat sektorit siirtävät vastuun sekä kustannukset tuen tarpeessa olevista lapsista ja perheistä lastensuojelun piiriin oman resurssipulansa vuoksi. (Mt. 14.)

Yhteiskunnallisten muutosten myötä lapsiin, nuoriin ja perheisiin kohdistuvat vaatimukset ovat kasvaneet. Viime vuosikymmeninä muun muassa eriarvoi-

suuden kasvaminen, lapsiköyhyyden lisääntyminen, kulutusmenojen leikkaaminen, perheiden monimuotoistuminen, tukiverkostojen heikentyminen, teknologian arkipäiväistyminen, lisääntyneet päihde- ja mielenterveysongelmat sekä monikulttuurisuus ovat tuoneet lisää haasteita lastensuojeluun. Ongelmat kasvautuvat ja siirtyvät sukupolvelta toiselle ja yhä useampi perhe kaipaa tukea sekä neuvoja vanhemmuuteen. (Mt. 25-27.)

Lastensuojelu näyttäytyy asiakkaille sattumanvaraisena ja sekavana. Työntekijöiden vaihtuvuus, prosessien jäykkyys ja heikko vuorovaikutus saavat asiakkaan tuntemaan itsensä ulkopuoliseksi omien asioidensa käsittelyssä. Perheet kaipaavat kuulluksi tuleamista ja osallisuutta. (Mt. 33, 75.) Ongelmalliseksi koetaan myös viranomaisten välinen tiedonsiirto ja yhteistyö, jota useat lait rajoittavat. Perheillä on tunne, etteivät he monimutkaisen byrokratian vuoksi saa kaikkea sitä tukea ja apua joka heille kuuluisi. (Mt. 34.) Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret kaipaavat elämäänsä pysyvyyttä, kiintymystä ja turvallisuutta. Myös vanhemmat toivovat tukea huostaanoton jälkeen ja korostavat sosiaalityöntekijän roolia yhteydenpidossa, asiakassuunnitelman laatimisessa ja tavoitteellisen työskentelyn toteuttamisessa. (Mt. 12, 44-45.)

Työntekijät kokevat olevansa ylikuormitettuja ja vailla riittäviä välineitä vaikeasti oireilevien asiakkaiden kanssa työskentelyyn (mt. 75). Systemaattisesti käytettävien ja tutkimukseen perustuvien arviointivälineiden puute lastensuojelutyössä, heikentää perheiden tasa-arvoista asemaa ja vaikeuttaa työn arviointia sekä seurantaa (mt. 36). Työntekijät kaipaavat työn tueksi monialaista asiantuntijuutta ja moniammatillisten työryhmien aktiivisempaa hyödyntämistä (mt. 34-35).

2.7 Lastensuojelu tutkimuksen Nuorisokodissa

Tutkimuksemme Nuorisokoti on Keski-Suomessa sijaitseva yksityinen 7-paikkainen lastensuojelun erityisyksikkö. Se tarjoaa lyhyt- ja pitkäaikaista kuntoutusta 12-20-vuotiaille syrjäytymisvaarassa oleville nuorille. Yksikkö pystyy vastaamaan myös kiireellisiin sijoituksiin virka-ajan ulkopuolella. Nuorisokodin kasvatus- ja kuntoutustavoitteissa korostuvat kodinomaisuus, yhteisöllisyys, päihteettömyys, väkivallattomuus, yksilöllisten ja ikätasoisten tarpeiden huomioiminen sekä kehityksen turvaaminen, koulunkäynnin ja ammatinhankinnan tukeminen, elämännhallintataitojen kartuttaminen, vastuun lisääminen ja itsenäistyminen. (Nuorisokoti x:n esite 2012)

Lastensuojelun laatua vaalitaan yhteisiin arvoihin sitoutumalla, joita ovat kodinomaisuus, yksilöllisyys, turvallisuus ja ammatillisuus. Henkilökunta muodostaa kokeneen moniammatillisen työryhmän, jonka erityisosaamiseen panostetaan ja työntekijöitä koulutetaan aktiivisesti. Työntekijät edistävät omalla toiminnallaan ja esimerkillään yhteisöllisyyttä ja ottavat nuoret mukaan arjenaskareisiin. Kasvuympäristönä on viihtyisä omakotitalo keskellä rauhallista asuinalueita, joka tarjoaa monipuoliset harrastusmahdollisuudet sekä hyvät kulkuyhteydet. Kodinomaisessa yksikössä nuoria kannustetaan mielekkäiden harrastusten pariin ja heidät otetaan mukaan yhteiseen päätöksentekoon. Ilmapiiri on avoin, välittävä, turvallinen ja suvaitsevainen. Kukin nuori huomioidaan ainutlaatuisena yksilönä ja häntä arvostetaan juuri sellaisena kuin hän on. (Nuorisokoti x:n laatukäsikirja 2012, 5-6; Nuorisokoti x:n esite 2012.)

Kuntoutus ja itsenäistymisprosessi perustuvat neliportaiseen kuntoutusmalliin, joka toteutetaan yksilöllisesti kunkin nuoren kohdalla. Henkilökohtainen kuntoutussuunnitelma laaditaan nuoren tarpeet, toiveet, vahvuudet ja voimavarat huomioon ottaen. Omaohjaaja ja nuori arvioivat suunnitelman toteutumista

kolmen kuukauden välein ja asettavat uusia tavoitteita. Turvallista kasvu- ja kuntoutusympäristöä rakennetaan tiiviissä yhteistyössä nuoren, omaisten, lähipiirin ja yhteistyötahojen kanssa. (Nuorisokoti x:n laatukäsikirja 2012, 8-10, 14-15; Nuorisokoti x:n esite 2012.)

Oma-ohjaajasuhteilla turvataan yksilöllinen, suunnitelmallinen ja pitkäjänteinen hoito ja kasvatus. Omaohjaajat nimetään sijoituksen alussa, jolloin he perehtyvät perusteellisesti nuoren tilanteeseen, tukevat sopeutumisessa uuteen ympäristöön ja laativat nuoren kanssa kuntoutussuunnitelman. Oma-ohjaajasuhde on luottamuksellinen, avoin, rehellinen ja sillä on korjaava vaikutus nuoren tunne-elämässä. Hiljalleen rakentuva kiintymyssuhde luo turvallisuuden ja jatkuvuuden tunnetta, kohentaa perusluottamusta ympäristöä kohtaan ja tarjoaa ihmissuhteen jonka avulla nuori voi turvallisesti peilata omia tunteitaan. Omaohjaaja on aikuinen, joka huolehtii nuoren arjen sujumisesta ja yhteistyöstä eri tahojen kuten koulun, perheen ja terveydenhuollon kanssa. (Nuorisokoti x:n laatukäsikirja 2012, 20-21.)

Nuorisokodin toiminnan lähtökohtana on sijoitettujen nuorten kasvaminen tasapainoiseen, turvalliseen ja vastuulliseen aikuisuuteen. Kuntoutusportaiden kaksi viimeistä tasoa itsenäistymis- ja irtaantumisjakso, valmistavat nuorta itsenäiseen elämään ja nuorisokodista irtaantumiseen. Niiden aikana haetaan varmuutta ja luottamusta elämänhallintaan, päämääriin ja pysyviin ratkaisuihin. Pyritään edistämään nuoren kykyä toimia tasapainoisesti elämän eri rooleissa ja ympäristöissä sekä luomaan tukiverkostoja. Itsenäistä asumista harjoitellaan portaittain Nuorisokodin asumisharjoitteluasunnossa, jossa nuori pääsee testaamaan arjenhallintataitojaan sekä yksin olemista. (Nuorisokoti x:n laatukäsikirja 2012, 9-11.)

3 Nuori aikuinen

3.1 Määritelmiä

Nuoruus on siirtymä lapsuudesta aikuisuuteen ja nuoruudessa tehdyt valinnat luovat pohjaa aikuisuudelle (Nurmi 2006, 124). Nuoruuden ja näin myös aikuisuuden määritteleminen ikävuosina ei ole yksiselitteistä. Kyselyymme vastanneet henkilöt ovat iältään 18-21-vuotiaita. Kohdejoukkoon kuuluvat henkilöt ovat siis täysi-ikäisiä. Turunen määrittelee teoksessa *Ikävaiheiden kriisit* (2005) nuoruusiän ikävuosille 13-21, ja varhaisaikuisuuden ikävuosille 20-28. Nämäkin määritelmät menevät päällekkäin. Kyselyn vastaajista löytyy molempien kategorioiden edustajia. Nuorisolaki taas määrittelee nuoreksi alle 29-vuotiaan (Nuorisolaki 27.1.2006/72).

Nurmi pohtii nuoruuden määritelmää sen kriteereiden kautta. Jos nuoruus päättyy aikuisten keskeisten roolien saavuttamiseen, työelämään siirtymiseen ja vanhemmuuteen, niin nuoruuden voidaan katsoa jatkuvan neljännelle vuosikymmenelle. Elinkeinorakenteen muutos ja koulutuksen pidentyminen on toiminut moottorina tälle nuoruusajan pidentymiselle. (Nurmi 2006, 125.) Samassa teoksessa Pulkkinen (2006, 160) määrittelee noin 20-40 ikävuodet varhaisaikuisuudeksi. Määritelmiä ja erilaisia luokituksia on siis useita, mutta yhteistä näille kaikille on se, että ajanjakson aikana nuori kulkee kohti aikuisuutta. Kyselyn kohdejoukko, yhteistyökumppani Nuorisokodista lähteneet nuoret, ovat siis täysi-ikäisiä, itsenäistyviä ja aikuisuutta etsiviä. Päädyimme käyttämään heistä nimitystä nuoret aikuiset, he eivät ole enää nuoria mutta eivät vielä myöskään aikuisia.

3.2 Nuoruus kehitysvaiheena

Kehityopsykologiassa ihmisen kasvua ja kehitystä läpi elämän kuvataan erilais-
ten kehitysteorioiden avulla. Opinnäytetyössämme esittelemme lyhyesti niistä
muutamana, Eriksonin identiteettiteorian ja siihen linkittyvän Havighurstin
kehitystehtäväteorian. Eriksonin teoria on mukana, sillä nuoruuteen ja itsenäis-
tymiseen liittyy tiiviisti oman itsensä, ja identiteetin etsiminen ja löytäminen.
Havighurstin teoriassa mukaan tulee ympäristön tuomat odotukset ja paineet
nuoren itsenäistymiseen ja käyttäytymiseen liittyen.

Eriksonin identiteettiteoria

Erik H. Eriksonin teorian pohjalla on ajatus vaiheittain ja koko elämän ajan
kehittyvästä ihmisestä, joka eri kausille tunnusomaisia kriisejä ratkomalla ke-
hittää itselleen elämässä merkityksellisiä hyveitä, kuten kyvyn rakastaa. Krii-
seissä on kyse biologisen ja sosiaalisen muutoksen tuottamasta psykososiaali-
sesta kriisistä, joka edellyttää yksilöltä uudenlaista, sisäistä muutosta. (Pulkki-
nen 2006, 162-163.) Erikson kutsuu näitä kriisejä kehityskriiseiksi, sillä ne sisäl-
tävät mahdollisuuden kehitykseen, mutta myös taantumaa. Kehityskriisejä on
kahdeksan, ja Erikson on esittänyt ne toisilleen vastakkaisten tunteiden vaiheit-
taisen ilmenemisen ja kehittymisen kautta. (Erikson 1982, 239.)

Kehityskriiseistä kaksi ajoittuvat murrosikään ja varhaisaikuisuuteen, eli
voimme katsoa näiden olevan ajankohtaisia kyselymme osallistuvien nuorten
elämässä (Erikson 1982, 257). Eriksonin mukaan nuoren elämän merkitykselli-
sin tehtävä on löytää vastaus kysymykseen kuka olen, ja mihin olen menossa
(Smith, Nolen-Hoeksema, Fredricson, Loftus, Bem & Maren 2003, 99). Kyseessä
on viides kriisi, oman identiteetin löytäminen - roolien hajaannus. Sen tavoit-
teena on, että yksilön oma ja yhteisön identiteetti vastaavat toisiaan, jolloin
henkilö erillisenä yksilönä tietää kuka hän on, mitä hän haluaa, mitä häneltä

yhteisössä odotetaan, ja samalla hän kokee, että hän yksilönä kuuluu yhteisöön. Jos yksilö ei onnistu kehityskriisin ratkaisemisessa, tai se jää läpikäymättä, on seurauksena identiteetin hajanaisuus tai se, ettei identiteetti pääse muodostumaan. Tämä näkyy erilaisina kokeiluina, kyvyttömyytenä tehdä päätöksiä tai esimerkiksi negatiivisten tunteiden korostumisena. Toisaalta nuoruuteen kuuluu erilaiset kokeilut ja oman paikan hakeminen yhteiskunnassa. Kuitenkin lopulta Eriksonin mukaan nuoren tulisi pystyä muodostamaan oma identiteetti ja tätä kautta liittyä ympäröivään yhteiskuntaan. (Reinikainen 2010, 22.)

Identiteetin muodostumisen jälkeen yksilö on valmis kohtaamaan seuraavan kehityskriisin, ja siirtymään nuoren aikuisuuden ikävaiheeseen. Kuudennessa kehityskriisissä nuori aikuinen kohtaa kriisin, jonka aikana hänen tulee ratkaista läheisyys-eristäytyneisyys - ristiriita onnistuneesti. Epäonnistuminen johtaa eristäytymiseen muista ihmisistä, sisäänpäin kääntymiseen ja etäisyyden ottamiseen. Kriisin aikana yksilö oppii paljon itsestään, sekä vastavuoroisuuden ihmissuhteissa, jakamisen, antamisen ja saamisen. (Erikson 1982, 250-252.)

Havighurstin kehitystehtäväteoria

Robert J. Havighurstin mukaan ihmiseen kohdistuu tietynlaisia normatiivisia odotuksia riippuen hänen iästään. Nämä odotukset heijastuvat yksilöön ympäröivien ihmisten kautta, mutta pohjalla vaikuttaa laajempi kulttuuriin ja institutionaalisiin tekijöihin pohjautuva ajattelutapa. (Nurmi 2006, 131.) Havighurst kuvasi näitä odotuksia ja haasteita nimellä kehitystehtävä, joita liittyy ihmiselämän kuuteen eri ikäkauteen. Onnistunut kehitystehtävän ratkaisu luo pohjaa hyvinvoinnille ja myönteiselle kehitykselle jatkossa. Kun taas, samoin kuin Eriksoninkin teoriassa, epäonnistuminen tuottaa tyytymättömyyttä ja vaikeuksia selvittää seuraavaa kehitystehtävää. Kehitystehtävän suorittamiseen liittyy myös sosiaalinen ulottuvuus, ja epäonnistuminen aiheuttaa paheksuntaa myös kanssaihminen taholta. (Reinikainen 2010, 24.)

Kehitystehtävistä kaksi, murrosiän ja varhaisaikuisuuden kehitystehtävät, ovat ajankohtaisia kohdejoukollemme. Murrosiän kehitystehtävään kuuluu valmistautuminen itsenäistymiseen, sukupuoli-identiteetin omaksuminen ja suhteiden luominen toiseen sukupuoleen, koulutuksen hankkiminen ja valmistautuminen perhe-elämään (Nurmi 2010, 131). Varhaisaikuisuuteen taas liitetään teorian mukaan puolison valinta ja yhteiselämän oppiminen, sekä vanhemmuus (Reinikainen 2010, 24).

3.3 Itsenäistyminen

Lapsuuden ja aikuisuuden välisenä aikana nuori itsenäistyy. Vaiheeseen liittyy paljon muutoksia eri elämänalueilla. Kari E. Turunen (2005, 120-123) kirjoittaa itsenäistymiseen liittyvästä vihan tunteen voimistumisesta. Nuori alkaa kaivata enemmän tilaa, vastuuta ja täten myös valtaa. Valtaa uudelleen jaettaessa aikuisten ja nuoren välillä, nuori puolustaa itseään vihan avulla. Jotta lapsi voi itsenäistyä hänen tulee päästä irti häntä vallassa pitävistä aikuisista, ja tämä ei yleensä onnistu ilman vihan purkauksia. Turusen mukaan viha on kehityksen luonnollinen tulos ja se mahdollistaa nuoren oman persoonan kehityksen.

Itsenäistyvän nuoren roolikartta (KUVIO 1) on yksi tapa tutkia itsenäistymistä, ja sitä mitä siihen kuuluu (Ylitalo 2011, 33-38). Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän tuottama työväline on jatkoa vanhemmuuden ja parisuhteen roolikartoille. Roolikarttojen pohjalla vaikuttaa Morenan rooliteoria vuorovaikutussuhteista ja ihmisen erilaisten roolien suhteista toisiinsa (Lastensuojelun käsikirja 2013, Työvälineet). Itsenäistyvän nuoren roolikarttaa voi käyttää nuoren kanssa työskenneltäessä ja esimerkiksi jälkihuollon tavoitteita laatiessa. Roolikartan tarkastelu auttaa myös ymmärtämään itsenäistymisen eri ulottu-

vuuksia ja sen laajuutta nuorta ahdistavana, jännittävä ja silti myös kiehtovana kokemuksena.

KUVIO 1. Itsenäistyvän nuoren roolikartta

(Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä 2013)

Roolikartta sisältää viisi roolia, jotka ovat tuotavissa arjen käytäntöihin. Esimerkiksi rooli ”suhteiden hoitaja” tulee näkyviin siten, että nuori tutustuu uuteen ihmiseen ja kohtelee tätä ystävällisesti. Roolikartan avulla pystytään tukemaan nuoren arjenhallintaa ja löytämään vahvuuksia ja asioita, mitä pitää vielä harjoitella. (Ylitalo 2011, 33-38.)

Mielenkiintoisen näkökulman itsenäistymiseen ja aikuisuuteen kasvamiseen antaa teos *Polkuja ja poikkeamia - Aikuisuutta etsimässä* (Aapola & Ketokivi 2005). Siinä kyseenalaistetaan se, mitä aikuisuus oikeastaan on, ja korostetaan sitä että jokainen kulkee aikuistumisen reittiään omalla tavallaan. Eroja löytyy niin sukupuolten, kulttuurien kuin erilaisista sosiaalisista taustoista tulevien nuorten väliltä. Teoksessa on sosiaalitieteellinen näkökulma, ja asioita pyritään ymmärtämään asettamalla ne yhteiskunnalliseen kontekstiin. Esille tuodaan ajatus siitä, voisiko oman itsensä löytämistä pitää aikuisuuden synonyyminä. Aikuisuuteen liitetään siis vakiintuneiden ulkoisien tunnusmerkkien, kuten opintojen päättämisen ja itsenäisen asumisen, lisäksi yksilön sisäistä kehittymistä koskevia vaatimuksia henkisestä kypsyydestä ja kyvystä kantaa vastuuta itsestä ja muista. Tällainen kypsyminen vie aikaa. Samalla oman reitin rakentaminen on siirtynyt yksilölle, ja yhä harvemmin voi tukeutua aiempien sukupolvien asettamiin malleihin. Nuorella on aiempaa enemmän mahdollisuuksia, mutta oikean polun valinta voi olla vaikeaa. Varsinkin kun ympäröivä yhteiskunta muuttuu jatkuvasti ja vaatii näin nuortakin muuttumaan. (Aapola & Ketokivi 2005, 7-26.)

Huotarin Pro Gradu-tutkielmassa (2010) käsitellään jälkihuollossa olevien nuorten ja heidän sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä itsenäistymisestä. Käy ilmi, että näkemykset ovat osin samankaltaisia, ja molemmat määrittelevät itsenäistymistä ulkoisien seikkojen kautta. Nuorten näkemyksessä korostui omaan arkeen liittyvien käytännön asioiden hoitaminen. Sosiaalityöntekijät kuvasivat lisäksi muutosta nuorten arvomaailmassa. (Huotari 2010, 56.)

3.4 Sijoitetun nuoren mahdollisuudet

Useissa tutkimuksissa on osoitettu ja yleisestikin ajatellaan, että sijoitetun nuoren mahdollisuudet itsenäistyessä ovat heikommalla kuin muiden. Yleisesti ottaen ilmeistä on, että lapsuuden kokemuksiin ja sijaishuollossa kasvamiseen liittyvien haasteiden lisäksi sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret joutuvat ottamaan ennenaikaisesti ja kokonaisvaltaisesti vastuun omasta elämästään. He eivät myöskään saa sellaista sosiaalista tukea prosessiin kuin kotona vanhempiensa kanssa asunut nuori saa. (Reinikainen 2010, 93.)

Reinikainen (2010, 102) esittelee tutkielmassaan McDonaldirin ym. mallin, jonka avulla sijaishuollon jälkeistä elämässä selviytymistä arvioidaan neljän inhimillisen osa-alueen avulla: 1) omasta toimeentulosta vastaaminen, 2) yhteiskunnallisesti hyväksyttävä käyttäytyminen, 3) sosiaalisten suhteiden luominen ja ylläpitäminen, ja 4) hyvinvoinnin kokeminen. Reinikainen on käyttänyt tätä jaottelua omassa tutkimuksessaan pohjana. Opinnäytetyössämme käytämme myöhemmin esiteltävää Allardtin hyvinvoinnin mallia, joka on hyvin vastaava McDonaldirin ym. mallin kanssa. Näistä neljästä ulottuvuudesta tehdyistä tutkimuksista haluamme nostaa esiin myös tutkijoita kiinnostavan asian. Vaikka sijaishuollossa kasvaneiden tosiasiallinen tilanne useilla elämänalueilla on osoittautunut keskimäärin heikommaksi kuin koko väestössä, erot hyvinvoinnin kokemuk- sessa vaihtelevat ja ovat usein pienemmät. (Reinikainen 2010, 102.) Tämä on yksi syy siihen, miksi tekemässämme kyselyssä halusimme, että nuoren subjektiivinen kokemus tulee mahdollisimman hyvin esiin. Se antaa mahdollisuuden nuoren oman mielipiteen kuulemiseen siitä, miten hän voi, huolimatta siitä miltä tilanne ulkoapäin katsottuna näyttää.

3.5 Syrjäytyminen

Syrjäytyminen on kehämäinen ja kasautuva prosessi, jonka seurauksena yksilö etäännytty yhteiskunnasta. Yksilö tai kokonainen ihmisryhmä voi tietoisesti tai tahtomattaan ajautua yhteiskunnan keskeisten toiminta-alueiden tai kulttuurisesti ja sosiaalisesti arvostetun valtaviiran ulkopuolelle. Kehämäiseen prosessiin vaikuttavat vuorovaikutuksessa ympäröivä kulttuuri, yhteiskunta sekä yksilö itse. (Lämsä 2009, 28-29, 35-39.) Ihminen ei syrjäydy yksittäisen ongelman vuoksi, vaan kyse on aina ongelmien pitkittymisestä, kumuloitumisesta ja kietoutumisesta yhteen aiheuttaen huono-osaisuuden kehän. (Komonen 2013, 20.) Syrjäytyminen ei ole yksin yksilöstä johtuvaa, sillä yhteiskunnassa ja kulttuurissa tapahtuvat muutokset voivat edesauttaa negatiivista kehitystä ja heikentää yksilön sidoksia ympäröivään yhteiskuntaan. (Lämsä 2009, 36-37.) Ongelmien kasautuminen, eri elämänalueilta karsiutuminen ja toiminta- sekä vaikuttamismahdollisuuksien supistuminen johtavat lopulta yksilön syrjäytymiseen. (Rönkä 1992, 1-2.)

Syrjäytymisen ulottuvuuksia (Lämsä 2009, 42-44):

- *Koulutuksesta syrjäytyminen:* kouluvaikeudet, keskeyttäminen, jääminen koulutuksen ulkopuolelle
- *Työmarkkinoilta syrjäytyminen:* pätkätyöt, työttömyys, ennenaikainen eläköityminen
- *Taloudellinen huono-osaisuus:* pienituloisuus, kulutuksen & osallistumisen ulkopuolelle jääminen, toimeentulo turvattu tuilla ja avustuksilla
- *Asuntomarkkinoilta syrjäytyminen:* levoton asuinalue, puutteelliset elinolosuhteet, vaikeudet itsenäisessä asumisessa ja sen rahoittamisessa, asunottomuus

- *Sosiaalinen huono-osaisuus*: suhteiden epävakaus tai puute, ristiriitaiset perhesuhteet, heikko tuki, sosiaaliset ongelmat
- *Vallankäytöstä ja osallistumisesta syrjäytyminen*: heikot osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet, vallankäytön ja kontrollin kohteena
- *Huono-osaisuus terveyden suhteen*: pitkäaikaissairaudet, heikko työ- ja toimintakyky

Nuoruus on syrjäytymisherkkä elämänvaihe. Siihen liittyy useita muutoksia, siirtymiä sekä kehitystehtäviä, jotka ajoittuvat lyhyelle aikavälille. Ympäröivä yhteiskunta asettaa nuorille paineita koulutuksen, työelämän sekä itsenäistymisen suhteen. (Lämsä 2009, 36.) Oman paikan etsimiseen ja tulevaisuuden pohdintaan kuuluu erilaiset kokeilut ja tauot, jotka itsessään altistavat syrjäytymisrikille. Esimerkiksi lisääntynyt kilpailu koulutus- ja työpaikoista sekä epävaka työmarkkinatilanne ovat luoneet ilmiön, jonka myötä välivuodet, lyhytaikaiset työttömyysjaksot ja pätkätyöt ovat osa siirtymävaihetta. Pitkittyessään ja kietoutuessaan yhteen muiden ongelmien kanssa ne voivat johtaa yksilön elämänhallinnan heikkenemiseen ja syrjäytymisen. (Pietikäinen 2005, 219; Rönkä 1992, 8-11.)

4 Hyvinvointi ja holistinen ihmiskäsitys

4.1 Allardtin hyvinvoinnin tarveteoria

Jotta voimme vastata asettamaamme tutkimuskysymykseen kokonaisvaltaisesti hyvinvoinnista sekä laatia kattavan kyselyn nuorten elämäntilanteesta, on meidän tarkasteltava ja avattava hyvinvoinnin käsitettä teoreettisesti. Hyvinvoinnin tutkiminen on haasteellista sillä hyvinvointi on käsitteenä kirjava ja moniulotteinen, eikä sille ole löydettävissä yksiselitteistä merkitystä ja määritelmää. Hyvinvointia voidaan lähestyä eri käsitteiden kautta kuten elinolot, elämänlaatu, subjektiivinen hyvinvointi, taloudellinen hyvinvointi ja sosiaalinen hyvinvointi. Näiden eri käsitteiden kautta hyvinvoinnille saadaan erilaisia merkityksiä, jotka nivoutuvat toisiinsa. Kokemus hyvinvoinnista on pitkälti subjektiivinen. Hyvinvointi on suhteessa siihen mitä ihminen elämältään toivoo ja tarvitsee sekä resursseihin, joita hänellä on hyvinvointinsa saavuttamiseen. (Pyykkönen 2012, 75-80.)

Opinnäytetyön teoreettisena pohjana käytämme suomalaisen sosiologi Erik Allardtin hyvinvointiteoriaa, jonka lähtökohtana on yksilön perustarpeiden tyydytys ja sen seurauksena saavutettava hyvinvointi. Hyvinvoinnin ulottuvuudet on jaoteltu kolmeen perusluokkaan: Having (elintaso), Loving (yhteissuhteet) ja Being (itsensä toteuttaminen). (Allardt 1976, 38.) Myöhemmin teoriaa on täydennetty neljännellä ulottuvuudella Doing (vastuullinen ja mielekäs tekeminen) (Helne, Hirvilampi & Laatu 2012, 87). Ulottuvuuksia ja niiden kuvaajia on avattu seuraavassa taulukossa (TAULUKKO 1).

TAULUKKO 1. Hyvinvoinnin ulottuvuudet ja niiden kuvaajia

(Helne, Hirvilampi & Laatu 2012, 87.)

ULOTTUVUUS	KUVAAJIA
Having mitä ihmisellä voi koh- tuudella olla	<ul style="list-style-type: none"> - toimeentulo - terveys ja toimintakyky - asunto - ruoka ja muut peruskulutushyö- dykkeet - käytettävissä olevat luonnonvarat
Loving kuuluminen ja rakas- taminen	<ul style="list-style-type: none"> - perhe ja suku - ystävyysuhteet - paikallisyhteisöt - yhteiskunta - globaali yhteisö - tulevat sukupolvet - muut eläinlajit - luonto
Being eheä kokemus maail- massa olemisesta	<ul style="list-style-type: none"> - henkinen hyvinvointi - itsensä toteuttaminen - arvokkuus ja korvaamattomuus - elämänhallinta
Doing vastuullinen mielekäs tekeminen	<ul style="list-style-type: none"> - ansiotyö - oppiminen - harrastustoiminta - muu tekeminen

Jokaisella hyvinvoinnin ulottuvuudella on itsenäinen arvo eikä niitä voida korvata toisillaan. Hyvinvoinnin saavuttaminen edellyttää tarpeiden tyydytystä jokaisella ulottuvuudelle. Parhaillaan ulottuvuudet voivat kuitenkin limittyä

toisiaan ruokkivaksi kehäksi. (Bardy 2009, 35-36.) Tyydytetyt tarpeet ja arvojen toteuttaminen toimivat resursseina, joiden avulla voidaan tyydyttää lisää tarpeita (Allardt 1976, 36). Esimerkiksi säännöllinen työ ja riittävä toimeentulo voivat toimia välineinä tyydyttävän vapaa-ajan toteuttamiseen. Yksilö hyödyntää ja kehittää omaa potentiaaliaan tyydyttäessään perustarpeitaan, jonka seurauksena syntyy kokemus merkityksellisestä elämästä (Bardy 2009, 35-36).

Allardt painottaa sekä objektiivisen sekä subjektiivisen tiedon rinnakkaista tarkastelua, jotta hyvinvoinnista saataisiin riittävän kattava kuva. Objektiivinen tieto on ulkoisesti havaittavia olosuhteet ja subjektiivinen tieto koostuu yksilön omista kokemuksista ja tuntemuksista. (Allardt 1967, 35.)

4.2 Holistinen ihmiskäsitys

Ihminen on kokonaisuus, joka rakentuu psyykkisestä, fyysisestä sekä sosiaalisesta ulottuvuudesta. Kokonaisvaltainen eli holistinen ihmiskäsitys vahvistaa ajatusta ihmisyyksilön ainutlaatuisuudesta ja sitä kautta hyvinvoinnin määrittämisen monimutkaisuutta. Lauri Rauhalan luonnehdinta holistisesta ihmiskäsityksestä on kolmijakoinen. Rauhalan mukaan ihmisessä on kolme olemassaolon perusmuotoa: kehollisuus, tajunnallisuus ja situationaalisuus. Kehollisuus tarkoittaa olemassaoloa orgaanisena tapahtumana eli kehon kemiallisia, biologisia sekä anatomis-fysiologisia prosesseja. Tajunnallisuus käsittää ihmisen psyykkisen olemassaolon sekä ajatteluprosessit. Situationaalisuus on ihmisen kietoutumista ympäröivään maailmaan ja muihin ihmisiin oman elämäntilanteensa kautta. (Rauhala 2005, 32-44.) Kaikki kolme olemassaolon muotoa kietoutuvat yhteen, eikä hyvää elämää voida saavuttaa huomioimatta kaikkia olemassaolon elementtejä. Olemassaolon muodot voivat vaikuttaa toisiinsa suotuisasti tai epäsuotuisasti, mutta kuten Allardtinkin hyvinvointimallissa, on Rauhalankin teoriassa jokaisella olemassaolon perusmuodolla itsenäinen mer-

kitys. Rauhala korostaa, että vain ihminen itse voi arvioida oman olemassaolonsa onnistuneisuutta (Rauhala 2005, 108-109, 118-119). Kokonaisvaltaisuutensa ansiosta holistinen ihmiskäsitys ohjaa tutkijaa tarkastelemaan sekä analysoimaan ihmistä monitahoisesti.

5 Aiemmat tutkimukset

Anne Esama (2012) on kartoittanut opinnäytetyössään strukturoidulla kyselyllä yksityisessä lastensuojelulaitoksessa asuneiden nuorten elämäntilannetta ja itsenäistymistä sijoituksen jälkeen. Kyselylomakkeessa kartoitettiin nuorten koulutusta, työllistymistä, suhteita vanhempiin, fyysistä sekä psyykkistä hyvinvointia, jälkihuollon asiakkuutta sekä suhtautumista tulevaisuuteen. Johtopäätöksissään Esama (mt. 27-29) toteaa nuorten sen hetkisen elämäntilanteen olleen pääosin positiivinen ja itsenäistymisprosessin tukeneen nuorten fyysistä sekä psyykkistä kehitystä. Ainoana huolenaiheenaan kirjoittaja nostaa esiin tutkimusjoukon korkean työttömyysprosentin joka on 73 %. Epäilemme kuitenkin, ettei Esama ole kyselylomakkeen puutteista johtuen kyennyt erottelemaan työttömien joukosta päätoimisesti opiskelevia, jolloin työttömyysprosentti olisi pienempi. Lomakkeessa nuoren opintoja ja työllistymistä kartoitetaan kahdella eri kysymyksellä (kysymykset 4 ja 5). Tutkittavan työelämätilannetta kartoittavassa kysymyksessä vastaaja voi merkata itsensä joko työttömäksi tai työelämässä olevaksi. Tutkija ei ole antanut mahdollisuutta jättää vastaamatta kyseiseen kysymykseen, jos nuori on ilmoittanut itsensä opiskelijaksi. Tällaisessa tilanteessa päätoimisesti opiskelevat mieltävät itsensä helposti työttömiksi ja näin ollen valitsevat itselleen kaksi työelämä tilannetta kuvaavaa statusta (opiskelija ja työtön). Edellä mainitun ristiriidan ja tulosten vääristymisen välttämiseksi tutkittavan työelämä tilannetta olisi hyvä kartoittaa vain yhdellä kysymyksellä ja tarjoamalla monipuolisemmat vastausvaihtoehdot. Opinnäytetyöstä ilmenee, että lastensuojelun jälkihuollolla sekä sijoituksen aikana saadulla tuella on ollut suuri vaikutus itsenäistymisessä sekä tasapainoisen elämän saavuttamisessa.

SOS- lapsikylän julkaisu *Jalanjälkiä seuraamassa* (2009) avaa Markku Jahnukaisen ja Minna Hyytiäisen tekemän jälkiseurantatutkimuksen tuloksia. Tutkimuksessa selvitettiin SOS -lapsikylässä kasvaneiden elämänvaiheita ja kokemuksia sijoituksesta. Tulosten pohjalta tutkijat tekivät huomion, jonka mukaan SOS -lapsikylässä asuneiden ihmisten elämäntilanne sijoituksen jälkeen yltää samalle tasolle kuin koko väestössä keskimäärin. Tulokset täsmäsivät koko väestöön muun muassa koulutuksen, työllisyyden sekä terveyden osalta. Yksittäiset poikkeamat koko väestöstä koskivat korkeampaa pienituloisten osuutta sekä sijoitettujen naisten varhaisempaa äidiksi tuleamista. Pienituloisten osuus aineistossa oli 23 %, kun tutkimushetkellä väestötasolla se oli 13,6 %. Alle 20-vuotiaana lapsen saaneiden osuus tutkittavien naisten keskuudessa oli noin kymmenen kertaa yleisempää kuin väestössä yleensä. (Jahnukainen & Hyytiäinen 2009, 8, 16-17, 46-47.)

Reinikainen (2009) on tutkinut väitöskirjassaan lastensuojelulaitokseen sijoitettujen tyttöjen kokemuksia nuorisokodissa elämisestä, aikuisena selviytymisestä sekä sijoituksen vaikutuksesta heidän elämäänsä. Tutkimusaineisto koostuu postikyselyistä sekä haastatteluista. Itsenäisessä elämässä selviytymistä Reinikainen on kartoittanut kysymyksillä, jotka käsittelevät tutkittavien henkilöiden koulutusta, työelämään sijoittumista, toimeentuloa, vapaa-aikaa, terveyttä, perhe- sekä ihmissuhteita (Reinikainen 2009, 102-103). Verratessaan tutkimusjoukkoaan koko väestön naisiin, havaitsi Reinikainen että tutkittavat naiset olivat selviytyneet joillakin elämän osa-alueilla heikommin kuin koko väestön naiset keskimäärin. Sijoitettuna olleiden naisten itsenäinen taloudellinen selviytyminen on heikompaa, esimerkiksi koulutustaso on matalampi ja työttömyys sekä toimeentulotukiasiakkuus yleisempää. Eroja havaittiin myös perhemuotojen yleisyydessä. Tutkittavien naisten joukossa ydinperheiden ja yksinhuoltajien osuus on pienempi ja uusperheiden määrä korkeampi kuin koko väestössä. Uusperheellisten osuutta selittää nuorena solmittujen ja eroon päätyneiden

av(i)oliitojen yleisyys sijoitettujen tyttöjen keskuudessa (mt. 114). Ystävien merkitys osana sosiaalista ja emotionaalista tukiverkostoa korostui. Reinikainen arvioi ystävyysuhteiden olevan suhteellisesti tärkeämpiä tutkittavien joukossa kuin koko väestössä, jossa omien vanhempien oletetaan olevan osana elämää ja merkittävä tuen lähde. Kuitenkin naisten subjektiivisesti arvioima tyytyväisyys eri elämänalueisiin sekä selviytymisen tunne olivat positiivisia ja vahvoja. Osa naisista koki selviytyneen elämästään kaikin tavoin hyvin ja osa naisista korosti selviytymisen olevan hyvää suhteessa aiempiin olosuhteisiin. (Reinikainen 2009, 130-131.)

Yhteiskuntapolitiikka lehdessä julkaistussa THL:n tekemässä seurantatutkimuksessa tutkittiin vuonna 1987 syntyneiden ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen pärjäämistä nuorina aikuisina eri rekistereistä saatujen tietojen pohjalta (THL:n rekisterit, Väestörekisteri, Tilastokeskus, Kela, Puolustusvoimat, Oikeusrekisterikeskus). Tutkijat kartoittivat nuorten pärjäämistä hyvinvoinnin eri osa-alueilla ja vertasivat tuloksiaan koko väestöön. Muuttujina käytettiin esimerkiksi koulutusta, taloudellista tilannetta, psykiatrisen erikoissairaanhoidon käyttöastetta, teiniäitiyttä ja raskauden keskeytyksiä, rikollisuutta, perhetaustaa sekä puolustusvoimien palvelusluokkia. (Kestilä ym. 2012, 603-605.) Tutkimus osoittaa, että kodin ulkopuolelle sijoitettujen pärjääminen nuorina aikuisina on kaikilla tutkimuksen osa-alueilla heikompaa ja hyvinvointiongelmien riskit korkeammat kuin muulla väestöllä. Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret kohtaavat elämässään erityisiä haasteita ja kuuluvat sosiaalisen eriarvoisuuden riskiryhmään. Hyvinvoinnin riskien kasautumiseen vaikuttavat sijoituksen kesto sekä lapsen tai nuoren ikä sijoituksen alkaessa. Erityisesti pärjäämisen riskit kohdistuivat niihin nuoriin, jotka oli sijoitettu ensimmäistä kertaa heidän ollessa teini-iässä. Tutkijat painottavat, että yhteiskunnan tulisi kehittää nuoren elämän nivelvaiheisiin kohdistuvia tukitoimia, kuten jälkihuolto itsenäistymisen tukena sekä korostavat kuntien vastuunottoa nuorista aikuisista. (Mt. 612-616.)

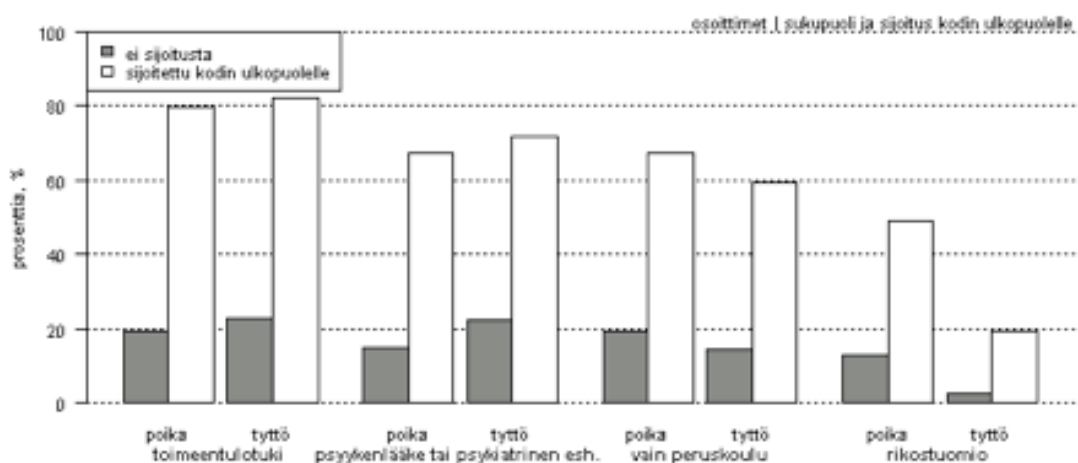
Edellisen tutkimuksen tavoin myös Heino ja Johanson (2010) ovat tutkineet huostassa olleiden lasten kiinnittymistä yhteiskunnallisiin instituutioihin (perhe, koulutus, työelämä) nuorina aikuisina rekisteripohjaisten tietojen perusteella. Tutkimusjoukko muodostui vuonna 1982-1991 syntyneistä, jotka olivat olleet huostassa vuosien 1991-2006 välillä. (Heino & Johanson 2010, 272.) Tutkimustulokset kertovat, että huostaanotetut ja kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret pärjäävät aikuisina useilla elämän osa-alueilla heikommin kuin ikätoverinsa. Tutkijat kuitenkin painottavat ryhmän heterogeenisyyttä ja huostaanottoon johtaneiden syiden vaihtelevuutta (mt. 280). Huostassa olleiden osallistumisaste tutkintoon tähtäävään koulutukseen on muuta väestöä matalampi. Oppilaitoksista yleisin on ammattikoulu ja sekin suoritetaan ikätovereita myöhemmin. Lukiossa tai korkeakouluissa opiskeleminen on hyvin harvinaista. Opintojen jääminen perusasteelle lisää sijoitettujen nuorten riskiä jäädä työmarkkinoiden ulkopuolelle ja syrjäytyä. Matala koulutusaste ennustaa myös naisten varhaista äidiksi tulemistä. (Mt. 274-276, 280) Työttömyys sekä ”muut” statuksella elävien osuus tutkittavien keskuudessa on selkeästi yleisin. ”Muut” luokassa olevilla nuorilla tarkoitetaan niitä jotka tutkimushetkellä eivät olleet opiskelemassa, työssä tai edes työttömänä työnhakijana. (Mt. 276.) Huostassa olleet myös itsenäistyvät ja muuttavat omaan asuntoon sekä asuvat avoliitossa tai oman lapsen kanssa ikäisiään aiemmin (mt. 278-279). Myös Heinin ja Johansonin tutkimus tukee havaintoa, jonka mukaan teini-iässä ensimmäistä kertaa sijoitetut pärjäävät heikoiten ja heillä on korkea syrjäytymisriski. He myös havaitsivat, että jo lapsina (alle 12-vuotiaana) perhehoitoon sijoitetut poikkeavat vähiten koko väestöstä ja kiinnittyvät parhaiten yhteiskuntaan. (Mt. 285.)

Tutkimalla lastensuojeluasiakkaiden institutionaalisia polkuja on Tuija Eronen (2013) avannut huostaan otettujen lasten selviytymistä, syrjäytymistä sekä huostaanoton vaikutuksia. Aineisto koostuu vuonna 2006 huostaanotetuille

lapsille lähetetystä e-kyselystä (n=97) sekä kahdesta sosiaalityöntekijöille toteutetusta ryhmähaastattelusta. Pitkittäistutkimuksen aineistosta tehdyn analyysiin pohjalta Eronen kuvaa raportissaan kahdeksan erilaista tarinaa, jotka korostavat asiakaskunnan heterogeenisuutta. (Eronen 2013, 9.) Prosessit eroavat toisistaan sekä ajallisesti että lapsen tai nuoren tarpeiden mukaan. Tutkittavien henkilöiden institutionaaliset polut jakautuivat kuitenkin selkeästi kahtia. Riippumatta tarkasteltavasta ulottuvuudesta tai kontekstista, jakautuvat nuoret niihin jotka ovat kokeneet sijoituksen turvallisena, hyvinvointia ja pysyvyyttä rakentavana polkuna ja vähemmistöön jolle rakentuu turvaton, katkonainen ja ristiriitainen polku. 86 % sijoitus vastasi heidän tarpeisiin, paransi huostaanottoa edeltänyttä tilannetta ja rakensi heille erilaisia reittejä selviytymiseen. (Mt. 77-79.) Tutkimuksessa korostui sijoituksen jälkeinen yksilöllinen tuen tarve, jonka perusteella työskentely tulisi räätälöidä kunkin asiakkaan kohdalla tarpeita vastaavaksi. Samalla kuitenkin esiin nousi jälkihuoltoon sitoutumisen haasteellisuus, sillä tutkimuksen nuorista vain puolet ovat ottaneet säännöllisesti tukea vastaan ja puolet olivat joko kieltäytyneet täysin jälkihuollon tarjoamasta tuesta tai ottanut sitä vain osittain vastaan. Toisaalta tuen ajoittainen tarve nähtiin myös osana itsenäistymisprosessia. Jälkihuollossa olevien tärkeimmät tuen tarpeet liittyvät koulunkäyntiin, itsenäiseen asumiseen ja arkeen sekä raha-asioiden hoitoon. Tuen muotoina mainittiin muun muassa avustaminen asunnon ja opiskelupaikan hankinnassa, taloudellinen ja psykososiaalinen tuki sekä apu eri palvelujen hankinnassa (mm. päihde-, mielenterveys- ja kuntoutuspalvelut). (Mt. 71-72.)

Terveyden ja hyvinvointilaitoksen kohorttitutkimus vuonna 1987 syntyneistä lapsista osoittaa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten sekä muun väestön hyvinvoinnin erot 21-vuotiaina. Tutkijat ovat koonneet tulokset selkeään taulukkomuotoon (KUVIO 2).

KUVIO 2. Hyvinvoinnin osoittimet sukupuolittain

(Paananen, Ristikari, Merikukka, Rämö & Gissler 2012, 23.)

Huotari tutkii Pro gradu-tutkielmassaan lastensuojelun jälkihuoltoa ja sen vaikutuksia itsenäistymiseen. Tutkielmansa varten hän on haastatellut kuutta jälkihuollon loppuvaiheessa olevaa nuorta sekä neljää jälkihuollon sosiaalityöntekijää. (Huotari 2010, 37-38.) Nuorten kokemusten perusteella tärkeimmiksi jälkihuollon tarjoamiksi tuenmuodoiksi sekä itsenäistymistä tukeviksi tekijöiksi nousivat taloudellinen tuki sekä asunnon tarjoaminen. Tutkimustuloksissa korostui jälkihuollon tarjoama taloudellinen tuki, joka vahvisti nuorten riippumattomuutta muista ihmisistä sekä taloudellista vakautta. Taloudellisen tuen käänköpuolena pohdittiin nuorten heikkoa hakeutumista koulutuksen piiriin sekä työelämään verrattuna muihin ikätovereihin. (Mt.83-84.) Jälkihuollon koettiin tukevan itsenäistymisessä vaihtelevasti ja materiaalsen tuen rinnalle kaivattaisiin enemmän yksilöllistä ja tavoitteellista ohjausta sekä psykososiaalista tukea. Jälkihuolto tulisi olla suunnitelmallista ja yksilöllistä, ei työntekijälähtöistä ja järjestelmäkeskeistä. Nuoren osallisuutta prosessiin korostettiin. (Mt. 90-91.)

6 Tutkimuksen toteuttaminen

6.1 Tutkimuksen lähtökohdat & prosessin eteneminen

Opinnäytetyöprosessi käynnistyi keväällä 2012 aiheen ja yhteistyökumppanin haulla. Lähtökohthanamme oli tehdä työelämälähtöinen opinnäytetyö, joka palvelisi sosiaalialan toimijan tarpeita ja auttaisi heitä kehittämään toimintaansa. Toukokuussa 2012 tapasimme yhteistyökumppanimme. Tapaamisessa kartoitettiin Nuorisokodin tarpeita opinnäytetyölle sekä ajankohtaisia kehittämiskohteita. Päällimmäiseksi ongelmaksi muodostui järjestelmällisesti kerätyn ja vertailtavissa olevan tiedon puute heiltä itsenäistyneiden nuorten elämäntilanteesta. Tietoa kaivattiin nuorisokodin toiminnan, perhetyön ja jälkihuollon kehittämiseen sekä työn tuloksellisuuden arviointiin. Sovimme elämäntilannetta ja hyvinvointia kartoittavan kyselyn laatimisesta. Tavoitteena oli laatia yksinkertainen ja helposti täytettävä kyselylomake, jolla kartoitetaan nuoren elämän eri osa-alueita, sijoitushistoriaa ja jälkihuoltoa. Tutkimuksemme kohdistui organisaation yhdessä lastensuojelulaitoksessa asuneisiin nuoriin, mutta tulevaisuudessa kysely toteutetaan säännöllisesti jokaisessa organisaation nuorisokodissa. Tutkimuksen on tarkoitus tuottaa tietoa huostaanoton ja sijoitusajan vaikutuksista nuorten itsenäiseen elämään sekä tarjota organisaatiolle välineitä toiminnan kehittämiseen.

KUVIO 3. Opinnäytetyöprosessi

Tutkimme elämäntilannetta ja hyvinvointia kokonaisuutena, joka rakentuu useasta eri osatekijästä. Laatimme kysely rakentuu elämän eri osa-alueiden kartoittamisesta ja jäsentyy teemoihin: parisuhde, perhe, muut sosiaaliset suhteet, asuminen, koulu, opiskelu, työ, toimeentulo, vapaa-aika, terveys, päihteet,

viranomaiskontaktit, sijoitus ja jälkihuolto. Kyselyn avulla pyrittiin saamaan esiin nuoren oma ääni ja subjektiivinen kokemus. Kyselylomakkeen taustateorianana olemme hyödyntäneet jo aiemmin esiteltyä Erik Allardtin hyvinvointiteoriaa. Allardtin teorian lisäksi hyödynsimme aiheesta aiemmin tehtyjä tutkimuksia ja kartoitimme niissä käytettyjä kyselylomakkeita.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset:

1. Mistä koostuu kokonaisvaltainen hyvinvointi nuoren aikuisen elämässä?
2. Millainen elämäntilanne tutkimuksen Nuorisokodissa asuneilla nuorilla on sijoituksen jälkeen?
3. Millaista tukea he tarvitsevat tällä hetkellä?

6.2 Tutkimusstrategia ja tutkimusote

Opinnäytetyö toteutettiin kartoittavana kysely- eli survey-tutkimuksena. Survey-tutkimukselle tyypillistä on standardoitujen kyselylomakkeiden käyttö, minkä ansiosta laajaltakin tutkimusjoukolta kyetään keräämään vastauksia täsmälleen samoihin kysymyksiin. Kerätty aineisto analysoidaan yleensä kvantitatiivisesti. Survey-tutkimuksen tarkoituksena on tutkittavan ilmiön kuvaileminen, vertaileminen sekä selittäminen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 134, 193-194.) Kartoittava tutkimus on tyypiltään vapaamuotoinen ja pyrki- myksenä on valaista tutkittavaa ilmiötä, löytää uusia näkökulmia sekä ilmiötä selittäviä tekijöitä. Kartoittavan tutkimuksen tavoitteena ei ole tehdä systemaattisia analyyseja ja yleistyksiä, vaan pikemminkin toimia esitutkimuksena ja tuottaa tietoa hypoteesien eli ennakko-oletusten muodostamista varten. (Heikkilä 2008, 14; Hirsjärvi ym. 2009, 138.)

Opinnäytetyössä hyödynnettiin kvantitatiivista tutkimusotetta. Kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimusote pyrkii selittämään ja yleistämään tutkittavaa ilmiötä numeerisen tutkimusaineiston avulla. Tutkimusaineiston analysoinnissa käytetään tilastollisia ja laskennallisia menetelmiä. Perusjoukosta valitun otoksen perusteella pyritään saamaan tietoa, joka on laajasti yleistettävää koko kohdejoukkoon. (Kananen 2011, 17-18.) Määrällisen tutkimuksen lähtökohtana on johtopäätösten tekeminen aiempien tutkimusten ja teorioiden pohjalta, teoreettisten käsitteiden määrittelyminen ja operationalistaminen sekä hypoteesien esittäminen ja testaaminen. (Hirsjärvi ym. 2009, 139-142, 146-147, 158.)

6.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmän valintaan vaikuttavat tutkimuksen toteuttamiseen tarvittavan tiedon laatu ja keiltä tietoa halutaan kerätä. Kyselylomakkeen käyttäminen sopii tutkimuksiin, joiden tavoitteena on saada tietoa tutkittavien yksityiselämästä, ajatuksista tunteista, kokemuksista ja uskomuksista. (Hirsjärvi ym. 2009, 184-185.) Kysely on tehokas tutkimusmuoto ja sen avulla voidaan kerätä paljon tietoa isoltakin joukolta. Menetelmän heikkous on kyselylomakkeen pinnallisuus. Tutkijan on vaikea arvioida kuinka tosissaan ja huolella tutkittava on vastannut kyselyyn ja ovatko annetut vastausvaihtoehdot olleet riittävän kattavia. Usein myös kato nousee korkeaksi. (Mt. 195.)

Opinnäytetyön tavoitteena oli laatia helposti ja nopeasti täytettävä kyselylomake, jonka kato jäisi mahdollisimman pieneksi. Samalla pyrimme kuitenkin saamaan monipuolista, yleistettävää ja luotettavaa tietoa nuorten elämäntilanteesta. Kyselylomake rakentuu pääosin strukturoiduista ja puolistrukturoiduista monivalintakysymyksistä. Mukaan on kuitenkin tuotu avoimia kysymyksiä, joilla kartoitetaan nuorten tuntemuksia ja annetaan heidän ilmaista itseään omin sanoin. Kyselylomakkeen kehittämisessä hyödynnettiin aiempia tutki-

muksia ja teoriaa, nuorisokodin toiveita sekä ulkopuolisilta henkilöiltä ja ohjaajilta saatua palautetta. Kyselyn luettavuus ja selkeys, kysymysten ymmärrettävyys ja riittävä laajuus sekä vastaamisaika testattiin koehenkilöillä ennen lomakkeen käyttöönottoa.

6.4 Tutkimusaineiston keruu

Aineiston keruu toteutettiin pääosin postikyselynä. Nuorisokodin henkilökunta vastasi kyselylomakkeiden postittamisesta kaikille heiltä itsenäistyneille nuorille, joiden yhteystiedot oli saatavilla. Kyselylomakkeen mukana lähetettiin saatekirje (LIITE 1) sekä vastauskuori, jonka postimaksu oli ennalta maksettu, jolloin vastaajalle ei aiheutunut kuluja. Yksi kyselyistä on annettu nuoren täytettäväksi hänen vieraillessa nuorisokodissa ja muutama lomake toimitettiin nuorille organisaation oman jälkihuollon kautta.

Postikysely on aineistonkeruu muotona tehokas ja edullinen, mutta yleensä melko hidas ja kadoltaan suuri. Katoa voidaan pyrkiä pienentämään motivoivalla saatekirjeellä, selkeällä ja mielekkäällä kyselylomakkeella, vastaajalle vattomalla vastaustavalla, muistutuskirjeellä sekä uusintakyselyllä. Postikysely sopii arkaluontoisten asioiden kysymiseen, mutta avoimiin kysymyksiin on haastavaa saada vastauksia. Postikyselyssä vastaajien anonymiteetti on turvassa, jos lomakkeet pyydetään palauttamaan nimettöminä eikä vastaamiseen liitetä palkkion ansaitsemista. (Heikkilä 2008, 20, 44, 66-67.)

6.5 Aineiston analysointi

Tilastollisen päättelyn sijaan kyselylomakkeiden analysointi toteutettiin kuvailevana tilastoanalyysinä. Tavoitteena oli aineiston kuvaileminen tilastollisia

muuttujia ja kuvaajia hyödyntäen, pyrkimättä tarkkoihin päätelmiin ja yleistykseen. Jotta luotettavien yleistysten tekeminen tarkasteltavasta ilmiöstä olisi mahdollista, tulisi tutkimusaineiston olla laajempi kuin opinnäytetyömme aineisto (n=9). (Vilkkä 2007, 178.)

Analyysiprosessi:

1. Aineiston tarkka läpi lukeminen & lomakkeiden numeroiminen
2. Koonti yhdelle lomakepohjalle kokonaisuuden hahmottamiseksi
3. Numeerisen aineiston syöttäminen Exceliin
4. Kuvaajien piirtäminen & aineiston kirjoittaminen auki
5. Aineistoon syventyminen tutkimuskysymysten, Allardtin hyvinvoinnin tarveteorian & aiempien tutkimusten pohjalta

Aineiston käsittelyn ja koodaamisen selkiyttämiseksi palautuneisiin kyselylomakkeisiin merkittiin juokseva numerointi etusivun ylänurkkaan. Numero toimi kunkin kyselylomakkeen tunnusmerkkinä. Kokonaisuuden hahmottamiseksi siirsimme kaikkien vastausten tiedot tarkkoine lainauksineen yhdelle lomakkeelle. Koonnin perusteella kykenimme hahmottamaan tarkemmin esimerkiksi mitkä avoimet kysymykset täydentävät monivalintakysymyksiä, tarkastelemaan saatuja tuloksia ja suunnittelemaan kuvaajien laatimista. Seuraavaksi syötimme lomakkeiden numeerisen aineiston Microsoft Excel-taulukkolaskentaohjelmaan.

Pienestä otoksesta (14) ja kerätystä aineistosta (n=9) johtuen emme voineet opinnäytetyössä tehdä luotettavasti tarkkoja yleistyksiä. Yleistysten sijaan pyrimme kartoittavaan ja kuvailevaan aineiston analysointiin. Aineiston kuvaamisessa ja analysoinnissa päädyimme käyttämään prosenttiosuuksien sijaan

frekvenssejä eli tiettyjen havaintoarvojen esiintymiskertojen lukumäärää aineistossa (Heikkilä 2008, 294). Prosenttiosuuksien tarkkaan määrittämiseen ja mahdollisimman pieneen virhemarginaaliin vaadittaisiin suurempi otos (mt. 42-46). Avoimien kysymysten vastausten avulla pyrimme täydentämään numeerista tietoa. Aineistoa jäsennettiin Allardtin hyvinvointiteoriaa mukaillen, sekä tehtiin vertailua aiempien tutkimusten tuloksiin.

6.6 Tutkimuksen luotettavuus ja tutkimusetiikka

Tutkimusten luotettavuutta arvioidaan yleensä kahden eri ominaisuuden kautta. Tutkimuksen reliaabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta, eli tulokset eivät ole sattumanvaraisia. Toinen arviointiin liittyvä käsite on validius eli pätevyys. Se tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Nämä luotettavuuden arviointiin kehitetyt käsitteet ovat ensisijaisesti luotu kvantitatiivisen tutkimuksen piiriin, ja kvalitatiivisen tutkimuksen parissa ne ovat saaneet uudenlaisia tulkintoja. Kaikkien tutkimusten luotettavuutta ja pätevyyttä tulisi kuitenkin pystyä jollain tavoin arvioimaan. (Hirsjärvi ym. 2006, 216-217.)

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan parantaa kertomalla tarkasti tutkimuksen kulusta ja toteutuksesta. Käytännössä tämä tarkoittaa siis selvää ja todenmukaista kerrontaa aineiston tuottamisen olosuhteista, kuten haastattelupaikoista, haastatteluun käytetystä ajasta, mahdollisista häiriötekijöistä ja virhetulkinnosta sekä tutkijan omaa itsearviointia tilanteesta. Tutkimuksessa tehdyt tulkinnat tulee perustella ja tehdä lukijalle näkyviksi. Lukijaa auttaa myös tutkimusselosteessa käytetyt esimerkit, kuten suorat lainaukset kyselylomakkeesta. Näin lukijalle tuodaan ilmi tutkijan päätelmien takana olevat ajatukset, teoriat ja tieto. (Hirsjärvi ym. 2006, 217-218.)

Kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten tutkimusten luotettavuutta voidaan parantaa käyttämällä tutkimuksessa useita eri menetelmiä. Yhteiskäytöstä käytetään termiä triangulaatio, joka on jaettu neljään eri tyyppiin. Tyypillisin on metodologinen triangulaatio, millä tarkoitetaan erilaisten tutkimusmenetelmien käyttöä samassa tutkimuksessa, kuten esimerkiksi haastattelua ja havainnointia. Tutkijatriangulaatio puolestaan merkitsee useamman tutkijan käyttöä tutkimuksen aikana, varsinkin analysoinnissa. Teoreettisessa triangulaatiossa on kyse ilmiön käsittelystä useiden eri teorioiden näkökulmasta, ja aineistotriangulaatiolla tarkoitetaan saman ongelman ratkaisua useita eri tutkimusaineistoja keräten. Nykyään tutkijat käyttävät myös muitakin termejä kuvaamaan eri menetelmien käyttöä tutkimuksessa. Esimerkiksi puhutaan menetelmien yhdistämisestä, kuten määrällisen ja laadullisen tutkimuksen yhdistämisestä, jota käytämme myös opinnäytetyössämme. (Hirsjärvi ym. 2006, 218.)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on listannut hyvään tieteelliseen käytäntöön liittyviä keskeisiä lähtökohtia. Tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää, jos tutkimus on suoritettu näiden lähtökohtien edellyttämällä tavalla. Näitä lähtökohtia ovat esimerkiksi rehellinen, huolellinen ja tarkka tutkimustyö, jossa otetaan huomioon muiden tutkijoiden saavutukset ja työt asianmukaisella tavalla, sekä avoin ja totuudenmukainen raportointi. Tämä tarkoittaa opinnäytetyössämme sitä, että merkitsimme käyttämämme lähteet, emmekä esitelleet muiden tutkijoiden ajatuksia ominamme. Raportoimme tutkimuksemme vaiheet rehellisesti, emmekä sepittäneet tutkimustuloksia. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2012, 6.) Kyselyyn vastanneiden kannalta oleellista oli, ettei heidän anonymiteettinsä vaarannu missään tutkimuksen vaiheessa. Kyselyjen säilyttämisestä opinnäytetyömme valmistuttua vastaa nuorisokoti. Tutkimuksen ollessa vielä kesken kyselyt ovat olleet säilytyksessä tekijöiden kotona, eivätkä sivulliset ole päässeet tietoihin käsiksi.

7 Kerätty aineisto

7.1 Minä itse

Tässä osiossa kartoitimme vastaajan taustatietoja neljällä kysymyksellä (kysymykset 1-4.). Kysyimme sukupuolta, ikää, siviilisäätystä, ja onko vastaajalla lapsia.

Kysely yhteistyökumppanimme Nuorisokodista lähteneille nuorille postitettiin neljälletoista (14) henkilölle ja vastauksia saimme yhdeksän (9). Vastaajista kahdeksan (8) oli naisia ja vain yksi (1) mies. Johtuen pienestä otoksesta ja siitä, että vastanneista vain yksi on mies, emme tuloksia analysoidessa tee vertailua sukupuolten välillä. Vastaajien syntymävuodet asettuivat aikavälille 1992-1995.

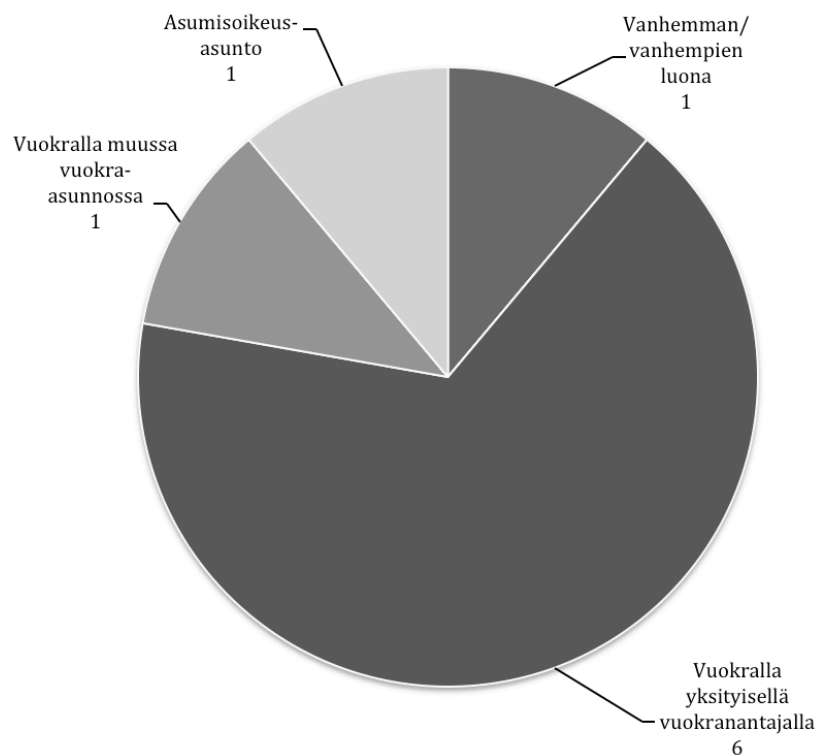
Eriksonin ja Havighurstin kehitysteorioiden mukaan parisuhteen muodostaminen ja yhteiselämän oppiminen liittyy olennaisesti nuorten aikuisten elämän vaiheeseen (Erikson 1982, 250-252; Nurmi 2010, 131). Kuusi (6) henkilöä vastasi olevansa sinkkuja, kaksi seurusteli ja yksi oli avoliitossa. Naimisissa tai rekisteröidyssä parisuhteessa ei ollut yksikään vastaajista. Parisuhteiden kestot vaihtelivat yhdestä (1) vuodesta kolmeen (3) vuoteen. Vastaajista kenelläkään ei ollut lapsia.

7.2 Asuminen

Asuminen-osiossa kartoitimme henkilöiden asumismuotoa ja sitä, kenen kanssa he asuvat (kysymykset 5-6). Yksi jälkihuollon tärkeimmistä tuenmuodoista on auttaa nuorta löytämään itselleen asunto ja tukea häntä itsenäiseen elämään

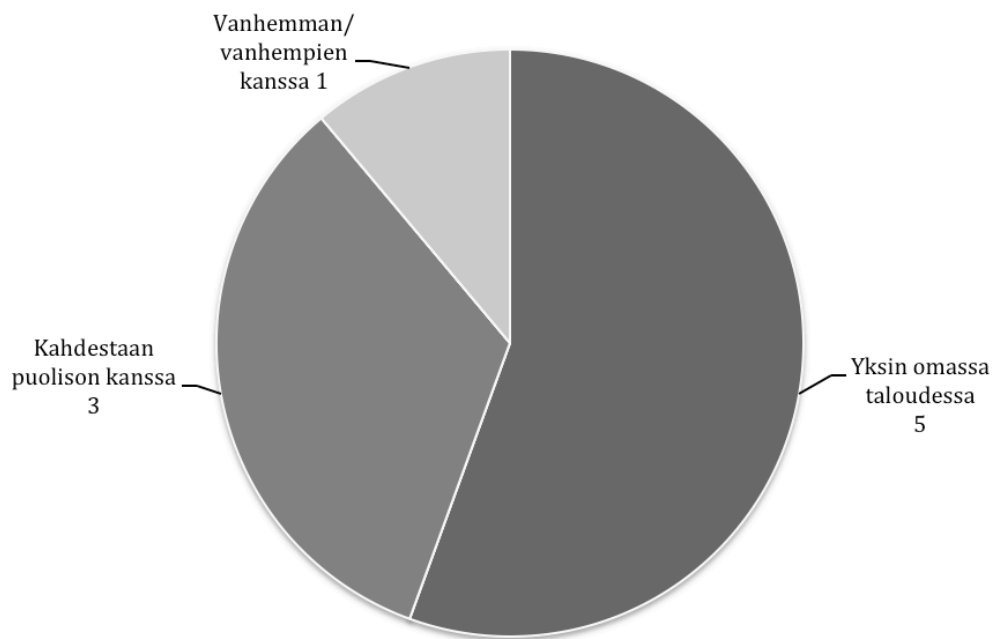
(Lastensuojelun käsikirja 2013, Jälkihuolto). Omassa asunnossa nuori pääsee harjoittelemaan käytännössä Arkipäivän pyörittäjä-roolia (Itsenäistyvän nuoren roolikartta ks.24), johon kuuluu muun muassa kodin kunnossapito, ruuanlaitto ja raha-asioiden hoito.

Suurin osa vastaajista (6) asui vuokra-asunnossa, joka oli vuokrattu yksityiseltä vuokranantajalta. Yksi (1) henkilö asui vanhempiensa luona, yksi (1) muussa vuokra-asunnossa ja yksi (1) asumisoikeusasunnossa. Vastaajien asumistilannetta on kuvattu kuviossa 4.

KUVIO 4. Asumistilanne (lkm, N=9)

Henkilöt asuivat pääosin (5) yksin omassa taloudessa. Puolison kanssa asui kolme (3) henkilöä ja vanhempien kanssa yksi (1) vastaaja. (KUVIO 5.)

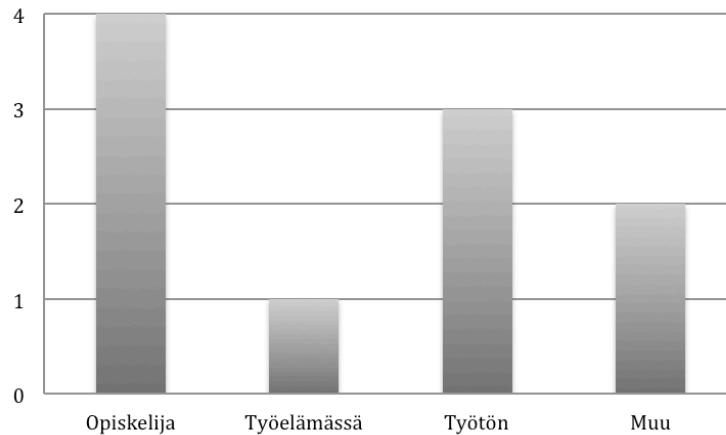
KUVIO 5. Asuinkumppanit (lkm, N=9)

7.3 Koulu, opiskelu ja työ

Osio koostuu neljästä kysymyksestä (kysymykset 7-10.), jotka käsittelevät vastaajien sen hetkistä työmarkkina-asemaa, koulutusta ja halua hakeutua opiskelemaan, sekä työssä käyntiä. Itsenäistyvän nuoren roolikartassa teemat sisältyvät Arkipäivän pyörittäjä - osioon (Ylitalo 2011, 33).

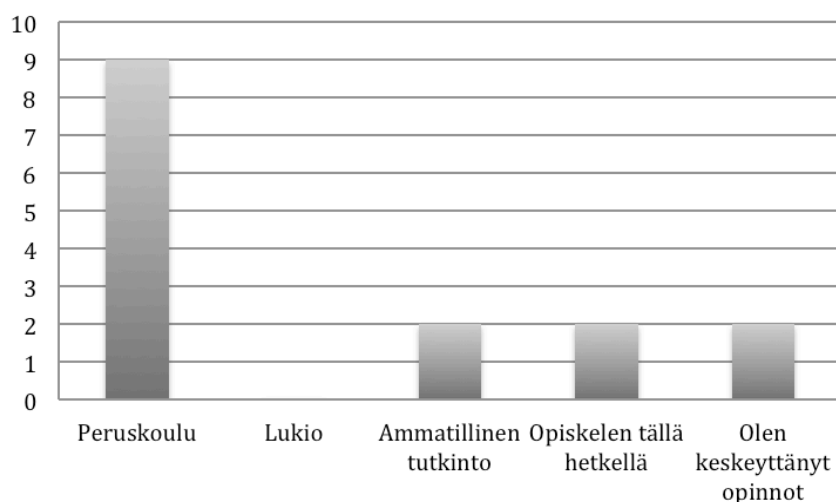
Yksi (1) vastaajista kertoi olevansa sekä opiskelija, että työelämässä. Kaksi (2) vastaajista valitsi kohdan muu, joista toinen oli sairaseläkkeellä ja toinen heistä kertoi juuri keskeyttäneensä opinnot ja aikovansa ilmoittautua työttömäksi.

Yksi (1) työttömäksi itsensä luokitellut kertoi juuri valmistuneensa ammattikoulusta. Nuorten työmarkkina-asetat ovat diagrammeina kuviossa 6.

KUVIO 6. Työmarkkina-asetat (lkm, N=9)

Kaikki kyselyyn vastanneet (9) ovat suorittaneet peruskoulun. Kahdella (2) heistä on jo ammatillinen tutkinto ja kaksi (2) opiskelee tällä hetkellä (lukio ja ammattikoulu). Kaksi (2) vastaajista on keskeyttänyt opinnot. (KUVIO 7.) Kysyttäessä nuorten aikeita hakeutua opintojen pariin, lukiossa tällä hetkellä opiskeleva kertoi hakevansa lukion päätyttyä ammattikorkeakouluun ja hiljattain ammattiin valmistunut kertoi hakeneensa yhteishaussa ammattikorkeakouluun. Toinen opinnot keskeyttäneistä kertoi hakeneensa sekä tulleensa hyväksytyksi ammattikouluun kevään 2013 yhteishaussa. Muut vastaajista eivät osanneet kertoa koulutussuunnitelmistaan.

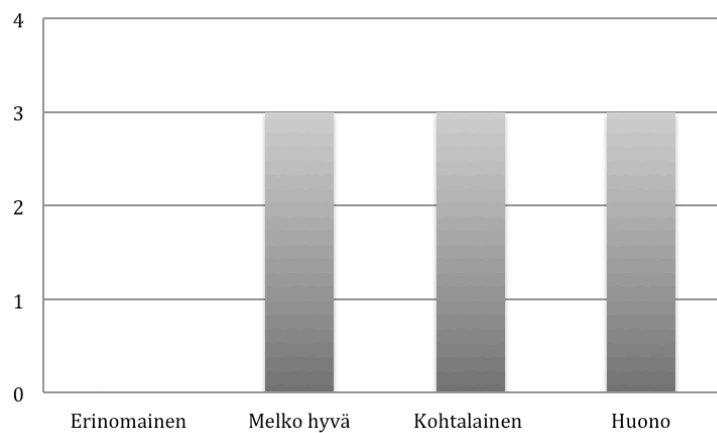
KUVIO 7. Opinnot (lkm, N=9)

Edellä esitellyistä syrjäytymisen ulottuvuuksista (ks.27-28) koulutuksesta ja työmarkkinoilta syrjäytyminen ovat kaksi nuoren aikuisen elämässä olevaa mahdollista riskitekijää. Koulutus- tai työpaikan puute voivat johtaa ongelmien kasautumiseen myös muilla elämän osa-alueilla. (Lämsä 2009, 42.) Nuorisotakuu on työ- ja elinkeinoministeriön käynnistämä kampanja, jonka tavoitteena on taata jokaiselle alle 25-vuotiaalle opiskelu tai työpaikka kolmessa kuukaudessa työttömäksi ilmoittautumisesta. Nuorisotakuun toimivuudesta ei vielä ole tilastollista tietoa. (Nuorisotakuu 2013, verkkosivut.)

7.4 Raha-asiat ja toimeentulo

Osiossa kartoitettiin vastaajien taloudellista tilannetta kolmen kysymyksen avulla (kysymykset 11-13). Yksilön toimeentulo ja muut aineelliset resurssit sisältyvät Allardtin hyvinvoinnin tarveteorian Having -ulottuvuuteen (Allardt 1976, 38). Ulottuvuus kuvaa ihmisen elintasoja ja toimeentulon lisäksi se kattaa asioita, mitä ihmisellä voi kohtuudella olla kuten asuminen, terveys, ruoka ja muut kulutustarvikkeet (TAULUKKO 1).

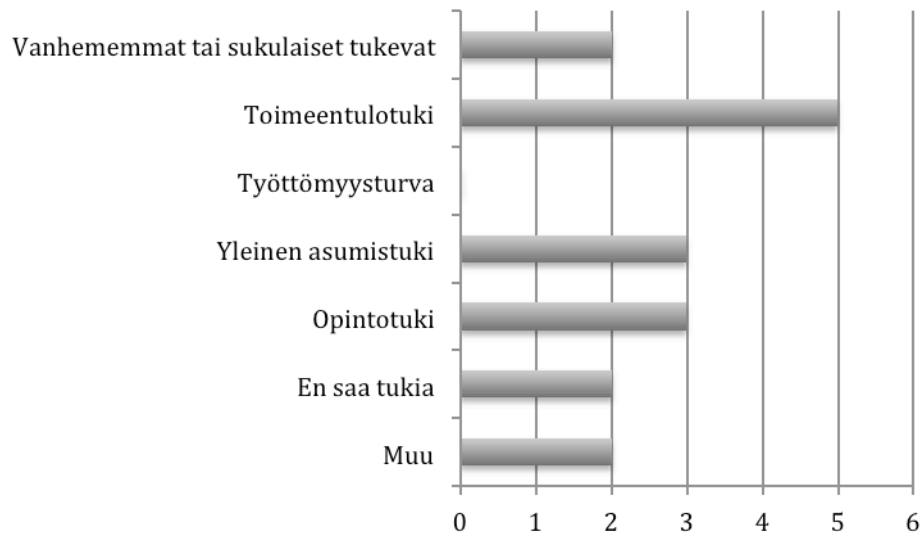
Henkilöiltä kysyttiin heidän omaa arviotaan taloudellisesta tilanteestaan, jonka kautta saimme esiin heidän oman näkemyksen elintasosta sekä taloudellisesta pärjäämisestä (KUVIO 8). Vastaajat arvioivat kuukausitulonsa 435€:sta yli tuhanteen (1000) euroon, keskiarvo oli 839€. Henkilöistä vain kuusi (6) oli vastannut kysymykseen numero 12, jossa tiedusteltiin tulojen keskiarvoa.

KUVIO 8. Vastaajien oma arvio taloudellisesta tilanteesta (lkm, N=9)

Viisi (5) yhdeksästä henkilöstä sai toimeentulotukea, kolme (3) opintotukea, kolme (3) yleistä asumistukea ja kahta (2) vastanneista tukivat taloudellisesti perhe tai suku. Jos nuorella on jälkihuolto-oikeus, hänen ei tarvitse nostaa opintolainaa vaan hänellä on oikeus hakea toimeentulotukea. Kaksi (2) vastaajista ilmoitti saavansa muita tukia kuin kyselyssä oli mainittu. Nämä tuet olivat sairaseläke ja vammaistuki. Kaksi (2) kertoi, etteivät saa tällä hetkellä mitään tukia. Taloudellisten tukien jakaumaa vastaajien keskuudessa on kuvattu kuviossa 9.

KUVIO 9. Taloudellinen tuki (lkm, N=9)

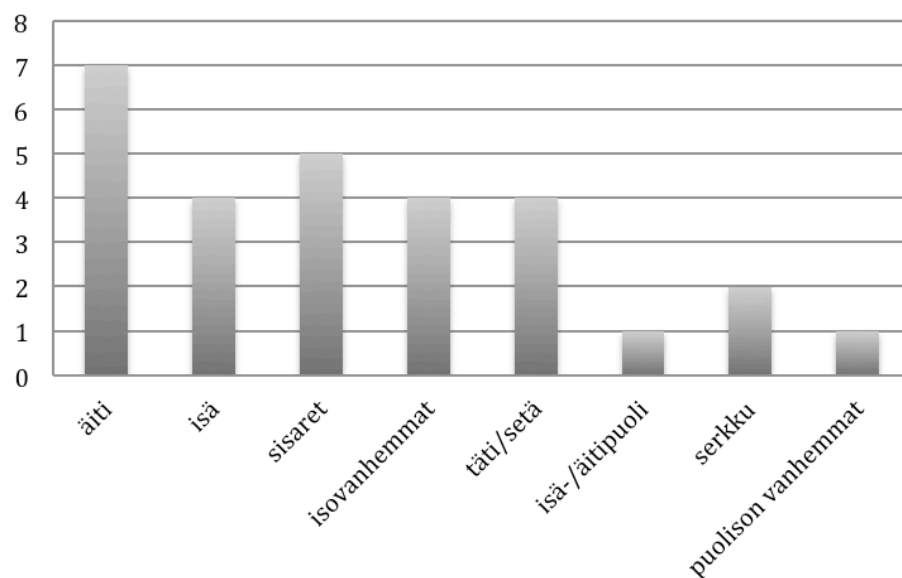
Kappaleessa viisi esitellyissä aiemmissä tutkimuksissa nousi esiin taloudellisen tuen merkitys jälkihuollossa oleville nuorille aikuisille. Tärkeänä nähtiin myös rahankäytön suunnittelun harjoittaminen ja siinä tukeminen. Molemmat tutkimukset korostivat jälkihuollon muitakin ulottuvuuksia. Yksilöllisyys ja tuen räätälöinti vastaamaan jokaisen silloista tarvetta on avainasemassa jälkihuollon onnistumisen kannalta. (Huotari 2010, 83-84; Eronen 2013, 71-72.)

7.5 Sosiaaliset suhteet

Vastaajien sosiaalisia suhteita selvitettiin viiden kysymyksen avulla (kysymykset 14-18.) Niissä tiedusteltiin vastaajien yhteydenpitoa perheeseen, ystäväpiiriä ja omaa tyytyväisyyttä sosiaaliseen elämään. Sosiaaliset suhteet kuuluvat hyvinvoinnin tarveteorian Loving -ulottuvuuteen (Allardt 1976, 38). Ulottuvuuden tekijät tyydyttävät ihmisen tarvetta kuulua johonkin yhteisöön, rakastaa ja tulla rakastetuksi (TAULUKKO 1). Aiemmissä tutkimuksissa sosiaaliset suhteet ja ystävien merkitys näyttäytyivät suuressa roolissa sijoitettuna olleiden nuor-

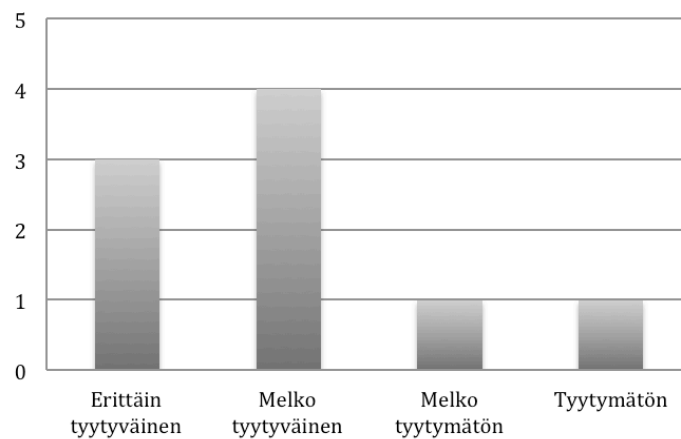
ten elämässä (esim. Jahnukainen & Hyytiäinen 2009, 20-22; Reinikainen 2009, 130-131).

Tulosten mukaan tutkittavilla on elämässään 1-6 hyvää ystävää. Miltei kaikilla vastaajilla oli 3 tai useampi hyvä ystävä, joka mainittiin myös tiedusteltaessa elämän tärkeimpiä henkilöitä. Kaikilla vastaajilla elämän kolmen tärkeimmän henkilön joukkoon lukeutui myös joku perheenjäsen kuten äiti, isä, isoäiti tai sisarus. Lisäksi tärkeimpiä henkilöitä tiedusteltaessa vastauksissa mainittiin puoliso ja puolison vanhemmat. Niin sanotuista viranomais-kontakteista esiin nousivat sosiaalityöntekijä, jälkihuollon työntekijä ja terapeutti. Yhteydenpito Nuorisokotiin oli vaihtelevaa. Neljä (4) vastaajista oli edelleen yhteydessä Nuorisokodin ohjaajiin ja miltei kaikki (8) piti yhteyttä Nuorisokodin muihin nuoriin. Yksi vastaajista kommentoi olevansa yhteydessä harvoin.

KUVIO 10. Säännöllinen yhteydenpito perheenjäseniin ja sukulaisiin (1km, N=9)

Vastaajien tyytyväisyyttä sosiaaliseen elämäänsä on kuvattu diagrammein kuviossa 11. Kuviosta on nähtävissä, että vastaajista kolme (3) oli erittäin tyytyväisiä sosiaaliseen elämäänsä, neljä (4) melko tyytyväisiä, yksi (1) melko tyytymätön ja yksi (1) tyytymätön. Henkilö, joka oli tyytymätön sosiaaliseen elämäänsä, kertoi syyksi, ettei jaksaa hymyillä ja pitää huolta sosiaalisista suhteistaan.

KUVIO 11. Koettu tyytyväisyys sosiaaliseen elämään (1km, N=9)

7.6 Vapaa-aika

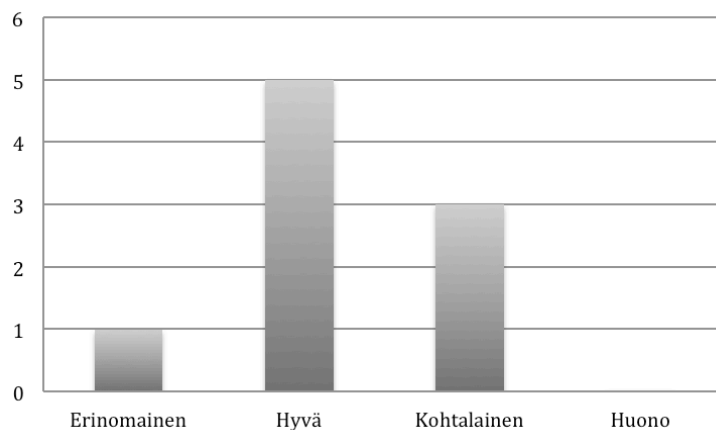
Ihminen on aktiivinen toimija, jolla on tarve toteuttaa itseään niin työelämässä, opinnoissa kuin vapaa-ajallakin. Allardtin hyvinvoinnin tarveteorian jälkikäteen lisättyyn Doing -ulottuvuuteen sisältyy vastuullinen ja mielekäs tekeminen, joista ihminen voi saada tyydytystä ja sisältöä elämään. (Helne ym. 2012, 87; ks. TAULUKKO 1) Nuorten vapaa-ajan viettoa selvitettiin kyselylomakkeessa kysymyksellä (kysymys 19.), jossa tiedusteltiin onko vastaajalla säännöllisiä harrastuksia.

Seitsemällä (7) vastanneista oli säännöllinen harrastus, ja mainittujen harrastusten kirjo oli monipuolinen. Neljä (4) harrasti liikuntaa, esimerkiksi pyöräilyä ja kuntosalilla käyntiä. Taidepainotteisista harrastuksista mainittiin laulutunnit, jonkin instrumentin soittaminen, runojen kirjoittaminen ja maalaaminen. Harrastusten joukossa mainittiin myös tietokoneen pelaaminen sekä oman koiran kanssa tehtävät aktiviteetit. Kaksi (2) kokee, ettei heillä ole säännöllistä harrastusta, mutta avoimista kysymyksistä käy ilmi, että toinen heistä harrastaa silloin tällöin kuntosalilla käyntiä ja rullaluistelua kesäisin.

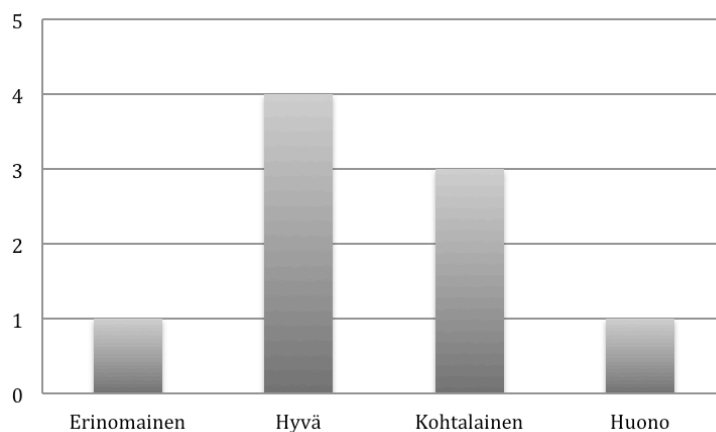
7.7 Terveys, päihteet ja viranomaiset

Lastensuojelun viranomaisella on velvollisuus ottaa lapsi tai nuori huostaan, jos hän omalla käytöksellään ja toiminnallaan vaarantaa terveytensä ja kehityksensä (L 13.4.2007/417, 40§). Tämän vuoksi usein terveydelliset syyt, päihteiden käyttö ja viranomaiskontaktit tulevat esille, kun selvitetään nuoren sijoitukseen johtaneita syitä. Terveys, päihteet ja viranomaiset -osion kysymyksillä kartoitimme, kuinka nämä kolme tekijää ilmenevät huostaanotettujen elämässä vielä sijoituksen päätyttyä. Erilaiset terveys- ja päihdeongelmat voivat kuormittaa nuoren arkea, haitata normaalia toimijuutta ja heikentää hyvinvointia.

Osion kysymyksissä 20-22. tiedustelimme vastaajan terveyteen liittyviä asioita. Yli puolet vastaajista (5) ilmoitti, että hänellä on pitkäaikaissairaus tai toistuvasti ongelmia terveyden kanssa. Kahdella (2) ongelmat liittyivät psyykkiseen puoleen, ja kolmella (3) vastaajista oli fyysisiä oireita tai jokin pitkäaikaissairaus. Kaikki vastaajista kuitenkin tunsivat terveytensä vähintäänkin kohtalaiseksi (KUVIO 12). Koettu terveyttä ja henkistä hyvinvointia on kuvattu kuvioissa 12 ja 13.

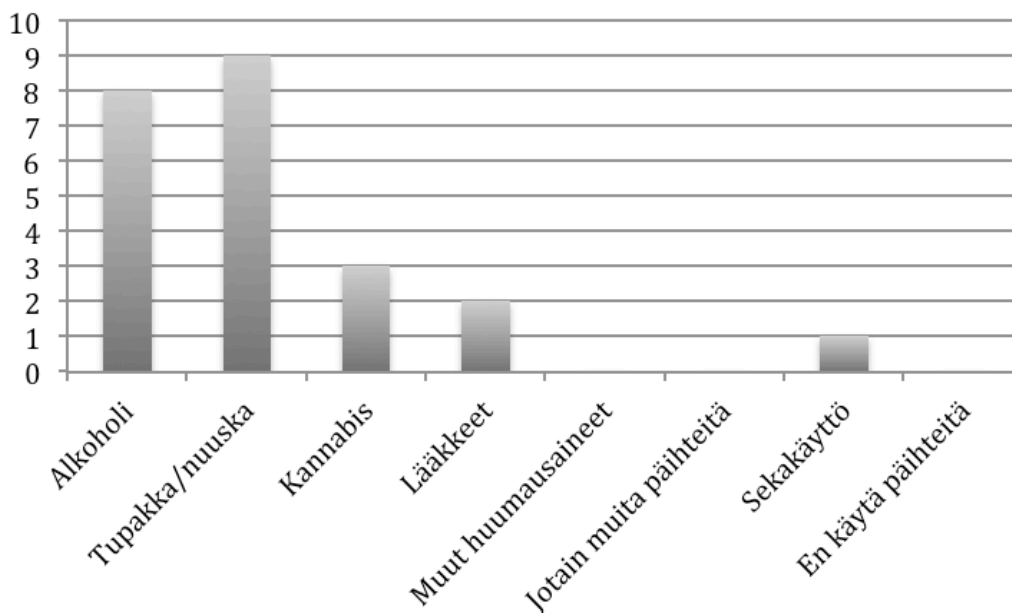

KUVIO 12. Koettu terveys (lkm, N=9)

KUVIO 13. Koettu henkinen hyvinvointi (lkm, N=9)

Lomakkeen kysymyksissä 23-26. teemana oli päihteet. Kuviossa (KUVIO 14) näkyy vastaajien päihteiden käyttö viimeisen kuukauden aikana diagrammeina. Huomattava asia tämän kysymyksen kohdalla on se, ettei kukaan vastaajista valinnut vaihtoehtoa "en käytä päihteitä". Lisäksi kaikki vastaajat tupakoivat tai käyttävät nuuskaa.

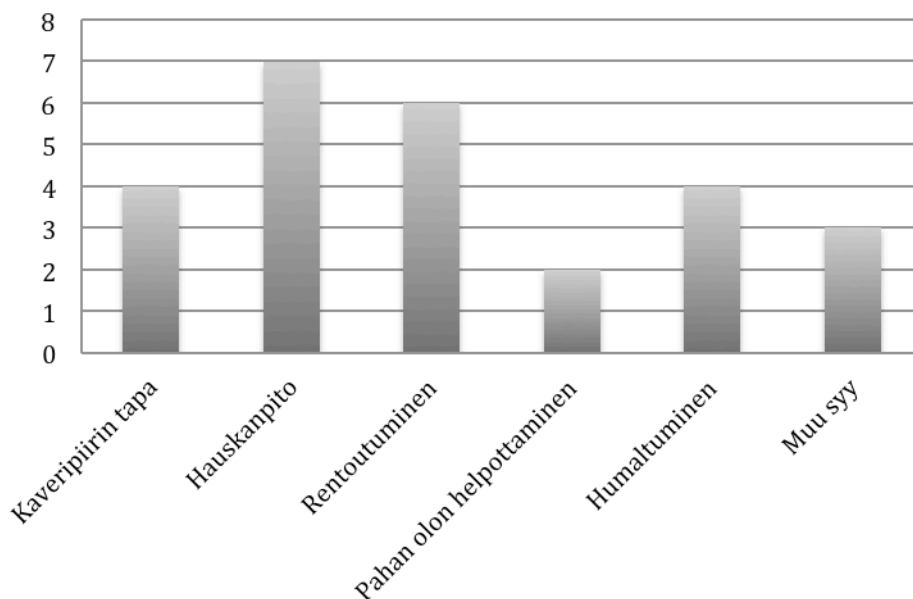
KUVIO 14. Päihteiden käyttö/kokeilu viimeisen kuukauden aikana (lkml, N=9)

Päihteiden käytön syihin nuoret erittelivät useita tekijöitä (KUVIO 15). Yleisimmät syyt olivat hauskanpito (7) sekä tavoite rentoutua (6). Neljä (4) vastaajaa arvioi olevansa riippuvaisia tupakasta. Muuten kommentit omasta päihteiden käytöstä ja sen vaikutuksesta elämään vaihtelivat. Neljälle (4) vastaajalle läheinen tai ystävä oli ilmaissut huolen päihteidenkäytöstä ainakin kerran.

“en ole riippuvainen, ongelmani eivät johdu päihteistä.”

“vaikuttaa henkiseen terveyteen. hetkellisesti helpottaa, sitten tulee epätodellinen olo”

“olen riippuvainen tupakasta, mutta päihteet eivät vaikuta arkeeni”

KUVIO 15. Päihteiden käytön syyt (lkm, N=9)

Aiemmissä tutkimuksissa ei ollut kartoitettu päihteiden käyttöä, joten tuloksia ei voida verrata niihin. Pidämme tätä merkittävänä puutteena tutkittaessa nuorten aikuisten elämäntilannetta, johon tulostemme perusteella oleellisesti kuuluu päihteiden käyttö.

Kysymyksien 27. ja 28. perusteella kaksi (2) vastaajista oli viimeisen vuoden aikana syyllistynyt rikokseen, ajanut ylinopeutta, ja toisen rikos liittyi laittomiin päihteisiin. Kolme (3) oli ollut tekemisissä poliisin kanssa.

7.8 Sijoitusaika ja jälkihuolto

Kyselyn viimeinen osio käsittelee sijoitusta ja siihen johtaneita syitä, tutkimuksen nuorisokodissa tehtyä perhetyötä ja jälkihuoltoa (kysymykset 29-36). Koko kyselyn päättää kysymys siitä, onko vastaaja tyytyväinen tämänhetkiseen elämänsä (kysymys 37).

Seuraavaan taulukkoon (TAULUKKO 2) on koottu kyselyyn vastanneiden henkilöiden sijoitusaika kodin ulkopuolelle, sijoitusaika tutkimuksen Nuorisokodissa sekä sijoituksen päättymis- tai itsenäistymisvuosi.

TAULUKKO 2. Vastaajan sijoitusaika kodin ulkopuolella, sijoitusaika tutkimuksen Nuorisokodissa & sijoituksen päättymisen/itsenäistyminen

Vastaaja	Sijoitettuna kodin ulkopuolelle	Sijoitettuna kyseiseen nuorisokotiin	Sijoituksen päättymisen/itsenäistyminen
Henkilö 1.	2-3 vuotta	n.2 vuotta	2013
Henkilö 2.	0-1 vuotta	1 vuosi	2009
Henkilö 3.	yli 5 vuotta	1 vuosi	2012
Henkilö 4.	2-3 vuotta	n.2 vuotta	2011
Henkilö 5.	2-3 vuotta	2 vuotta	2011
Henkilö 6.	2-3 vuotta	2 vuotta 6 kk	2012
Henkilö 7.	0-1 vuotta	n.8 kuukautta	2012
Henkilö 8.	0-1 vuotta	n.2 kuukautta	2009
Henkilö 9.	0-1 vuotta	3-4 kuukautta	2008

Melkein puolet (4) vastaajista mainitsi sijoituksen syyksi ongelmat koulussa ja viisi (5) nimesi päihteilyn ainakin osaksi vaikuttaneen sijoitukseen. Lisäksi mainittavia syitä olivat psyykkiset ongelmat, huonot välit äitiin ja rajattomuus.

"koulu ei sujunut ja käytin alkoholia"

"koulunkäynti & perus teini-iän sekoilut yms."

"psyykkisen voinnin ja päihteiden vuoksi (itsetuhoisuus)"

Nuorisokodissa tehtyä perhetyötä kommentoitiin esimerkiksi näin:

"perhetyö oli loistavaa ja siitä oli hyötyä"

"Kaipaen useasti takaisin. Hirveä ikävä on ollut ohjaajaa x, joka oli oma ohjaajani... muitakin tietysti, mutta ohjaajaa x tosi tosi paljon. Lähennyimme äidin kanssa nuorisokoti aikani aikana. Kiitos kaikille ihanille ohjaajille <3"

"Erinomainen!"

"äiti ei halunnut perhetyötä"

Perhetyötä koskevaan kysymykseen (kysymys 33) tuli myös vastauksia, mistä voi tulkita ettei termi "perhetyö" ollut tuttu vastaajille, eivätkä he tiedäneet mitä sillä tarkoitetaan. Tästä syystä muokkasimme kysymystä uuteen kyselylomakkeeseen siten, ettei vastaaminen edellytä termin ymmärrystä. Jätimme termin "perhetyö" kokonaan pois. Muokatussa lomakkeessa on kysymys 32: "Millaista työskentelyä ja yhteydenpitoa perheenjäsenesi ja läheistesi kanssa oli sijoituksen aikana? Parantiko suhteenne?".

Sijoituksen jälkeen seitsemän (7) henkilöä oli ollut jälkihuollon asiakkaana.

Henkilöiden kuvaama tuki tutkimushetkellä oli vaihtelevaa. Jälkihuollon tuen

nimesi kuusi (6), ystävät seitsemän (7) ja sukulaiset tai perheen kuusi (6) henkilöä. Lisäksi mainittiin Kela, TE-toimisto, sosiaalityöntekijä ja mielenterveyspalvelut. Miltei kaikki (8) olivat tyytyväisiä sen hetkiseen tukeen, sekä kokivat sen riittävänä. Vain yksi (1) kertoi kaipaavansa lisää tukea vanhemmilta esimerkiksi koulunkäyntiin.

Nuorisokodista lähteneille nuorille teetettyyn kyselyyn vastanneista viisi (5) oli tyytyväinen elämäänsä. Näistä viidestä yksi valitsi molemmat vaihtoehdot, hän siis oli ja ei ollut tyytyväinen.

”Opiskelut vähän stressaa, mutta muuten minulla on kaikki hyvin!”

”Kaikki on perheen ja puolison kanssa mallillaan ja elämä vihdoinkin tasapainossa”

”kaikki menee hyvin”

”Elämäntilanne vakaa, koira rakas”

”sain koulupaikan”

Tyytymättömiä oli siis myös viisi (5). Syitä tähän oli seuraavat:

”en jaksa selittää”

”Koulunkäynti tällä hetkellä rankkaa. Lähipiirissäkin tapahtunut isoja asioita.”

”ihmiset pelottaa”

”En tiedä, jotain pitäis keksiä”

”Haluaisin muuttaa lähemmäksi kaupunkia, missä kaikki ystävät asuvat”

Viimeinen avoin kohta antoi vastaajalle mahdollisuuden vapaaseen tekstin tuottamiseen. Kohtaan tuli kommentteja, terveisiä ja kiitoksia henkilökunnalle.

"Kiitos Nuorisokoti X & kaikki ohjaajat kun sain teiltä voimia ja toivoa taas yrittämään elämän puolesta"

8 Pohdinta

8.1 Opinnäytetyön tutkimusaineisto

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa yhteistyökumppanin Nuorisokodissa asuneiden nuorten elämäntilannetta ja hyvinvointia sijoituksen jälkeen. Kysely toimitettiin neljälletoista (14) henkilölle ja siihen vastasi yhdeksän (9) talossa asunutta 18-21-vuotiasta nuorta. Suppea tutkimusaineisto johtuu käytettävissä olevan perusjoukon pienuudesta. Nuorisokoti on perustettu vuonna 2008 ja tutkimushetkellä toiminut lastensuojelu kentällä vajaat viisi vuotta. Pääsääntöisesti talon sijoitukset ovat pitkäaikaisia ja keskimäärin vuodessa itsenäistyviä nuoria on kolmesta neljään. Nuorisokodista on itsenäistynyt tai palannut takaisin kotiin tutkimuksen toteuttamisajankohtaan mennessä 21 nuorta. Näistä kolmen sijoitus on kestänyt ainoastaan muutaman kuukauden eikä Nuorisokodin johtaja tästä syystä kokenut heitä tutkimukseen sopiviksi. Muutama vanhaan nuoreen Nuorisokodilla ei ole enää minkäänlaista yhteyttä, jonka vuoksi myöskään he eivät ole mukana tutkimuksessa. Tutkimuksen otos (14) siis muodostuu niistä nuorista, joihin Nuorisokodilla on edelleen yhteys ja joiden sijoitus on kestänyt pidempään kuin muutaman kuukauden. Perusjoukosta olisi saanut kattavamman laajentamalla tutkimuksen organisaation kaikkiin lastensuojelulaitoksiin. Opinnäytetyön asettamissa rajoissa ja resursseissa päädyimme kuitenkin toteuttamaan tutkimuksen tällä kertaa ainoastaan yhdessä yksikössä.

8.2 Valtakunnallinen tutkimushanke

Tällä hetkellä vastaavanlaista valtakunnallista kyselyä toteuttaa yhteistyössä Kuntoutussäätiö, Kansaneläkelaitos, Terveystieteiden tutkimuskeskus ja Lastensuojelun keskusliitto. Kysely on osa meneillään olevaa Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kuntoutuksen nykytila ja kehittämistarpeet -tutkimushanketta, jonka tavoitteena on muodostaa kokonaiskuva kohderyhmän suuruudesta, palvelutarpeista ja -prosesseista sekä elämänvaiheen kannalta olennaisista hyvinvointiin liittyvistä tekijöistä. Hankkeen taustalla on huoli nuorten syrjäytymisestä sekä lastensuojelun asiakasmäärien kasvusta. On myös havaittu, ettei hajanainen palvelujärjestelmä ei tue riittävästi nuoria jotka ovat vaarassa pudota koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle. Tutkimus koostuu kahdesta vaiheesta. Ensimmäisen vaiheen kohderyhmänä ovat kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret ja lastensuojelun avohuollon asiakkaat. Tutkimuksen toinen osuus keskittyy syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin, etenkin alle 25-vuotiaisiin työkyvyttömyyseläkkeellä siirtyneisiin. Haastatteluista, kyselyistä sekä rekisteritiedoista kerätyn aineiston avulla pyritään kehittämään nuoriin kohdistuvia palveluja ja toimintamalleja, joiden kautta tuetaan nuorten työelämämahdollisuuksia. Tutkimushanke päättyy vuonna 2014. (Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kuntoutuksen nykytila ja kehittämisen tarpeet. n.d.)

8.3 Havainnot

Kyselylomake ja sillä kerätty aineisto toimii eräänlaisena mittarina nuorisokodin työn tuloksellisuudesta. Nuorten sijoituksen jälkeinen elämäntilanne antaa palautetta nuorisokotiaikana tehdyn työn vaikutuksesta nuoren tulevaisuuteen sekä jälkihuollon toimivuudesta. On kuitenkin muistettava, että nuoren elä-

mäntilanteeseen vaikuttavat useat muutkin tekijät kuin ainoastaan sijoitusaika tai lastensuojelun jälkihuolto.

Opinnäytetyön ensimmäinen tutkimuskysymys ”Mistä koostuu kokonaisvaltainen hyvinvointi nuoren aikuisen elämässä?” viitoitti työn teoriaosuutta. Kysymyksen kautta avasimme työn keskeisiä käsitteitä, perehdyimme aiheesta aiemmin tehtyihin tutkimuksiin ja keräsimme aineistoa kyselylomakkeen rakentamiseen. Kahteen muuhun tutkimuskysymykseen ”Millainen elämäntilanne tutkimuksen Nuorisokodissa asuneilla nuorilla on sijoituksen jälkeen?” ja ”Millaista tukea he tarvitsevat tällä hetkellä?” pyrimme vastaamaan laatimalla kattavan kyselylomakkeen ja sen avulla kerätyn aineiston kautta.

Tarkkojen johtopäätösten tekeminen pienen aineiston perusteella on hankalaa. Myös postikyselynä kerätyn aineiston tarkkuus on kyseenalainen, väärinkäsitys mahdollisuus suuri, eikä lisähavaintojen tekemähdollisuutta ole (Heikkilä 2008, 20). Edellä mainittujen seikkojen lisäksi hyvinvointi ja tyytyväisyys elämään ovat suhteellisia ja subjektiivisia kokemuksia, joita ulkopuolisen on vaikea arvioida. Lomakkeelle kirjoitettujen tietojen perusteella nuori voi näyttäytyä ulkopuoliselle syrjäytymisvaarassa olevana tai syrjäytyneenä yksilönä, mutta hänen oma arvio hyvinvoinnista ja tyytyväisyydestä elämään on positiivinen. Lisäksi vastauksiin vaikuttaa oleellisesti vastausajankohta ja vastaajan sen hetkinen mielentila. Avoimien kysymysten tarkoituksena oli saada esiin vastaajien subjektiivinen kokemus eri aihe-alueista. Näihin kysymyksiin vastattiin kuitenkin erittäin niukasti tai ei lainkaan. Näin ollen nuorten omien tuntemusten ja kokemusten esiin nostaminen oli haastavaa. Kerättyä aineistoa lukiessa on myös muistettava, että menneisyys ja lähtökohdat viitoittavat polkua, jota nuori kulkee. Reinikainen toteaa väitöskirjassaan (2009, 186), että sijoitettuna olleiden henkilöiden tyytyväisyys omaan elämään erilaisten vaikeuksien keskellä, kertoo yksilön taipumuksista muokata elämän odotuksia lähtökohtien mukaisiksi

ja kyvystä sopeutua olosuhteisiin. Yleistysten sijaan pyrimme luomaan laajan kuvauksen kerätystä aineistosta. Nostamme pohdinnassa esiin ainoastaan muutamia seikkoja, joihin itse kiinnitimme huomiota aineistoa käsitellessä ja aiempiin tutkimuksiin perehtyessä.

Aiemmissä tutkimuksissa esiin nousee kodin ulkopuolella sijoitettuna olleiden varhainen vanhemmuus. Sijoitettuna olleet naiset saavat yleensä ensimmäisen lapsensa muuta väestöä nuorempina. (mm. Heino & Johnson 2010; Jahnukainen ym. 2009; Kestilä ym. 2012) Aineistomme poikkesi tästä yleisestä havainnosta huomattavasti, sillä vastaajien keskuudessa kenelläkään ei ollut vielä omaa lasta.

Valtaosa tutkimuksen henkilöistä oli tyytyväisiä sosiaaliseen elämäänsä ja sosiaaliset verkostot näyttäytyvät laajoina. Kaikilla vastanneista on vähintään yksi tai useampi hyvä ystävä ja yhteydenpito perheeseen tai sukulaisiin on aktiivista. Reinikainen (2009) on väitöskirjassaan tehnyt samansuuntaisen havainnon sijoitettuna olleiden sosiaalisista suhteista. Suurin osa sijaishuollossa kasvaneista on aikuisina kykeneviä muodostamaan tyydyttäviä ihmissuhteita ja heillä on laaja tukiverkosto. Vain murto-osalla on ongelmia sosiaalisessa elämässä ja yksinäisyyden kokemuksia. (Reinikainen 2009, 117-122.) Uskomme, että nuorisokodissa tehty perhetyö ja tiivis yhteydenpito nuoren läheisiin tukevat suhteiden korjaantumista ja vahvistumista. Sijoituksen aikainen työskentely rakentaa sosiaalisia tukiverkostoja, jotka kantavat hedelmää myös itsenäistymisen jälkeen. Terveet ja vastavuoroiset ihmissuhteet tukevat elämänhallintaa ja hyvinvointia sekä ehkäisevät syrjäytymistä (Allardt 1978, 38; Lämsä 2009, 43).

Kiinnitimme huomiota niiden vastaajien suureen osuuteen aineistossa, jotka eivät olleet työelämässä tai opiskelleet (yht.5). Kolme ilmoitti olevansa työttömänä ja kaksi merkitsi itsensä "muu" statuksella. Yksi tarkensi olevansa sai-

raseläkkeellä. Myös Heino ja Johanson tekivät samankaltaisen havainnon rekisteripohjaisessa tutkimuksessaan (Heino & Johanson 2010, 276). Lämsä (2009, 42-44) puolestaan määrittelee sekä koulutuksen että työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämisen syrjäytymisen ulottuvuuksiksi. Kouluttamattomuuden ja pitkittyneen työttömyyden kietoutuessa yhteen muiden ongelmien kanssa, ihmisen elämänhallinta heikkenee ja syrjäytymisriski kasvaa (Pietikäinen 2005, 219; Rönkä 1992, 8-11). Kaikki (9) tutkimuksen henkilöt ovat kuitenkin suorittaneet peruskoulun. Kaksi oli suorittanut ammatillisen tutkinnot ja kaksi opiskeli kyselyn toteuttamishetkellä. Yksikään vastaajista ei opiskellut korkeakoulussa. Tähän saattaa osaltaan vaikuttaa vastaajien nuori ikäjakauma, jossa korkeakouluopinnot eivät olleet vielä kaikille ajankohtaisia.

Päihteiden käyttöä ei ole kartoitettu aiemmissä tutkimuksissa, joten vertailu tältä osin ei ollut mahdollista. Havaintomme mukaan päihteiden käyttö tutkimusjoukossa oli säännöllistä ja yleistä. Tästä syystä nuorten aikuisten päihteiden käytön kartoitus osana elämäntilannetta on merkittävää, ja auttaa hahmottamaan kokonaiskuvaa paremmin. Tutkimuksemme nuorista kaikki (9) tupakoi tai käytti nuuskaa säännöllisesti. Kolme vastaajista kertoi käyttäneensä kannabista viimeisen kuukauden aikana ja valtaosa vastaajista oli nauttinut alkoholia (8). Myös lääkkeitä oli käytetty päihtymistarkoitukseen (2) ja sekakäytöstä mainitsi yksi. Muita päihteitä tai huumausaineita kyselyssä ei noussut esiin. Päihteitä käytettiin muun muassa hauskanpitoon, rentoutumiseen, humaltumiseen, pahan olon poistamiseen sekä kaveripiirin tapojen vuoksi. Nuoret itse eivät juurikaan olleet huolestuneita päihteiden käytöstä tai niiden vaikutuksesta arkeen, mutta useammalle (4) joku läheisistä oli maininnut asiasta kerran tai useammin. Tämä viestii siitä, että päihteiden käyttöön ja asenteisiin voitaisiin pyrkiä vaikuttamaan nuorisokodissa entistäkin aktiivisemmin. Jälkihuollossa nuori aikuinen on usein jo täysi-ikäinen ja näin ollen esimerkiksi alkoholin käyttö ja tupakkatuotteiden ostaminen on laillista. Vaikka kyse olisikin laillises-

ta ja itsemääräytyvästä toiminnasta, voidaan jälkihuollossa tästäkin huolimatta puuttua päihteiden käyttöön. Nuorelle voidaan tarjota erilaisia vaihtoehtoja toimia ja viettää vapaa-aikaa, ohjata tarvittaessa päihdepalvelujen pariin, tarjota tukea sekä vaikuttaa asenteisiin, joita nuorella on päihteiden käyttöä kohtaan.

Huostaanotto päättyy nuoren täytettyä 18 vuotta, mikä tarkoittaa pääsääntöisesti sitä, että nuori muuttaa omilleen ja aloittaa itsenäisen elämän. Tarpeen mukaan sijoitusta voidaan kuitenkin jatkaa jälkihuollon sijoituksena siihen asti kunnes nuori täyttää 21 -vuotta. (L 13.4.2007/417, 47§, 75§.) Tutkimuksen Nuorisokodin johtaja korostaa, ettei 18-vuotissyntymäpäivä ei ole yksiselitteinen itsenäistymisen rajapyykki, vaan Nuorisokodista irtaantuminen etenee yksilöllisesti ja joustavasti, nuoren tarpeet huomioiden. Joidenkin nuorten kohdalla työskentelyä ja lastensuojelulaitoksessa asumista voidaan jatkaa täysi-ikäisyyden saavuttamisen jälkeen, jos sijoittava kunta, nuori itse sekä sijaishuoltopaikan työntekijät näkevät kyseisen järjestelyn tarpeelliseksi. Päinvastaisesti taas joidenkin nuorten kohdalla muutto omaan asuntoon saattaa tapahtua jo ennen täysi-ikäisyyttä. Tällöin itsenäisen elämän vaatimien valmiuksien koetaan olevan riittävät ja nuori itse on halukas muuttamaan omilleen. (Nuorisokoti x:n johtaja 2013.) Usein nuoren tukiverkosto on kuitenkin heikko ja valmiudet itsenäiseen asumiseen saattavat olla vielä vaillinaiset. Nuori tarvitsee tukea ja tahon, johon turvautua aina apua tarvitessaan. Tässä kohtaa voidaan verrata biologisten vanhempien luona asuvaa nuorta aikuista sijoitettuna olleeseen. Kuinka moni nuori muuttaa kotoa pois juuri 18 vuotta täytettyään? Vain yksi yhdeksästä vastaajasta ilmoitti asuvansa vanhempiensa/vanhemman kanssa, eli on palannut asumaan heidän kanssaan sijoituksen päätyttyä. Heino ja Johnson (2010) vertasivat artikkelissaan huostassa olleiden ja muun väestön perheese- mää rekisteritietojen perusteella. Artikkelin mukaan kaikista alle 20- vuotiaista suurin osa asuu vielä vanhempiensa kanssa (lapsen asemassa perheessä), kun

huostassa olleista näin asuu ainoastaan noin viidennes 18–19-vuotiaista. (Mt. 278.)

Sijoituksen päätyttyä lastensuojelun jälkihuollolla on suuri merkitys nuoren itsenäistymisen tukijana sekä mahdollisten heikkojen itsenäistymisvalmiuksien ja tukiverkostojen paikkaajana. Tutkimuksemme nuorista seitsemän oli ollut sijoituksen jälkeen jälkihuollon asiakkaana. Myös sosiaali- ja terveysministeriön selvitysryhmä korosti loppuraportissaan jälkihuollon merkitystä nuoren itsenäisen elämän tukijana. Ryhmä listasi selvityksessään jälkihuoltoa koskevia toimenpide-ehdotuksia, joiden tavoitteena on turvata jälkihuolto asiakkaille nykyistä pidempään jatkuva ja intensiivisempi tuki. Ehdotusten mukaan jälkihuoltosuunnitelma laatiminen tulisi aloittaa riittävän varhain, niin että se on toimeenpantavissa heti sijoituksen päätyttyä. Selvitysryhmä korostaisi entisestään vastaavan sosiaalityöntekijän roolia nuorta koskevien palveluiden ja oikeuksien tiedottamisessa. Merkittävin toimenpide-ehdotus, koski jälkihuollon ikärajan korottamista nykyisestä 21 ikävuodesta 25 vuoteen. Ehdotukset tähtäävät huostassa olleiden nuorten muuta väestöä varhaisemman kuolleisuuden ennaltaehkäisemiseen. (Kananoja ym. 2013, 44-46.)

Nuorten sijoituksen jälkeinen tuen tarve koostuu kerätyn aineiston perusteella taloudellisesta ja psykososiaalisesta tuesta. Taloudellisesti heitä tukevat sosiaalitoimisto (toimeentulotuki), Kela (yleinen asumistuki, opintotuki, takuueläke, vammaistuki) sekä sukulaiset. Psykososiaalisen tuen lähteinä mainittiin esimerkiksi ystävät, perhe, sukulaiset, jälkihuollon työntekijät, mielenterveyspalvelut ja sosiaalityöntekijät. Valtaosa vastaajista kokee, että heidän saamansa tuki on riittävää. Huostassa olleiden nuorten erilaisten taloudellisten tukien määrä voi antaa ulkopuoliselle ja asiaan perehtymättömälle tarkastelijalle kuvan että he elävät kuntien ja valtion eläteinä. Etenkin toimeentulotuki mielletään usein viimeiseksi oljenkorreksi ja yksilöä leimaavaksi tuen muodoksi. On

kuitenkin muistettava että toimeentulotuki on yksi jälkihuollon tukimuodoista. Jälkihuoltoon oikeutettujen nuorten opiskelua tuetaan sosiaalitoimessa taloudellisesti eikä heitä velvoiteta ottamaan opintolainaa. Tämän lisäksi sosiaali-toimi tukee nuoren harrastuksia ja yhteydenpitoa perheeseen.

Aineiston perusteella näyttäisi siltä, että nuorten huono-osaisuus kasaantuu. Tämä tarkoittaa sitä, että huono-osaisuus ja heikko pärjääminen kumuloituvat tietyille yksilöille, kun taas valtaosa pärjää elämässään hyvin. Joukosta erottuu muutama tutkimushenkilö, joiden elämässä fyysiset ja psyykkiset ongelmat, päihteiden käyttö, koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jääminen sekä sosiaaliset ongelmat näyttäytyvät yhdessä.

8.4 Tutkimuksen luotettavuus ja etiikka

Tulosten luotettavuuteen vaikuttaa otoksen kato eli palautumattomat kyselylomakkeet. Kyselyyn vastaamattomuus vaikuttaa aineistoon, sillä vastaamatta jättäneet ovat aina jollakin tavalla erilaisia otoksen yksilöitä vastanneisiin verrattuna. Suuri otoskoko ei kuitenkaan korjaa kadon aiheuttamaa vääristymää aineistossa, vaan vastausprosentti on pyrittävä aina saamaan mahdollisimman korkeaksi. Postikyselyissä vastausprosentti on yleisesti aineistonkeruumenestelmistä matalin 20-80 %, mutta keskimäärin alle 60 %. (Heikkilä 2008, 43-44, 66)

Opinnäytetyömme kyselylomake lähetettiin neljälletoista nuorelle, joista kyselyyn vastasi yhdeksän. Vastausprosentti on 64 %. Vastausprosentti on kohtuullinen, mutta jatkossa aineistosta voisi saada laajemman esimerkiksi toteuttamalla osan kyselyistä puhelinhaastatteluna, postittamalla uusintakyselyn, lisäämällä vastaajien motivaatiota käyttämällä palkkiota ja antamalla lomakkeen täytettäväksi vanhan nuoren vieraillessa talossa.

Voimme vain arvailla, miksi viisi kyselyn saaneista on jättänyt vastaamatta ja kuinka he eroavat kyselyyn vastanneista. Jahnukainen ja Hyytiäinen (2009, 186) kirjoittavat SOS -Lapsikylän tutkimusraportissaan huomiostaan, jonka mukaan riskiryhmien jälkiseuranta tutkimuksissa kyselyyn vastaamatta jättävät tyypillisesti ne, jotka ovat elämässään kokeneet enemmän vaikeuksia. Jos näin on käynyt tutkimuksessamme, on aineistomme vinoutunut ja antaa nuorten elämäntilanteesta todellisuutta positiivisemmän kuvan. Nuorisokodin johtajan mukaan kyselyyn vastaamatta jättäneet ovat kaikki olleet poikia. Hän epäilee, että lomakkeen täyttämättä jättämisessä on kyse ollut viitseliäisyyden puutteesta. Esimerkiksi puhelinhaastattelun muodossa tehty kysely olisi ollut heidän kohdalla paras vaihtoehto. (Nuorisokoti x:n johtaja 2013)

Opinnäytetyötä tehdessä tuli ilmi ristiriita, jonka vuoksi jouduimme kyseenalaistamaan koko työn toteuttamisen. Sijoituksen päätyttyä lastensuojelulaitosten tulee luovuttaa nuoren asiakirjat ja muut häntä koskevat dokumentit asiakkaan kuntaan, nuoren sijoituksesta vastaavalle viranomaiselle. Päivittäistä kirjaamista voidaan pitää viranomaisasiakirjoina, ja niiden arkistoinnista tulee sopia viranomaisen kanssa. Virallisten asiakirjojen säilyttäminen on tärkeää esimerkiksi sen vuoksi, että nuori voi halutessaan jossain vaiheessa elämäänsä lukea menneisyydestään. Asiakirjat, joita ei toimiteta sijoituksen päätyttyä nuoren kuntaan, tuhotaan. (Karppinen 2012.) Näin ollen Nuorisokodilla ei saa olla rekisteriä tai asiakirjoja heillä asuneista nuorista. Nuorisokotien tekemän jälkiseurannan vuoksi on ristiriitaista, ettei entisistä nuorista saisi olla minkäänlaista listaa. Sosiaalityöntekijät pitävät merkittävänä valitessaan sijoituspaikkaa nuorelle sitä, onko nuoren mahdollista kyseisessä paikassa sitoa elinikäinen, korjaava ja eheyttävä ihmissuhde, jonka voi jatkua myös sijoituksen päätyttyä. Yhteydenpito nuoreen on kuitenkin hankalaa, jos hänen osoite tai puhelinnumeroa ei voida tallentaa. Nuorisokodin johtajan mukaan ristiriidasta on keskusteltu sosiaalityöntekijöiden kanssa, jotka puoltavat yhteydenpidon jatkumista.

Usein myös nuori itse ja hänen perheensä toivovat, etteivät ihmissuhteet ja yhteys Nuorisokotiin katkeaisi sijoituksen päättymisen myötä. Tällöin tietojen säilyttämiseen on asianomaisten henkilökohtainen lupa. Tutkimuksemme kyselyt on toimitettu nuorille, jotka ovat edelleen yhteydessä Nuorisokotiin ja joiden kanssa työntekijät ovat säännöllisesti tekemisissä esimerkiksi vierailujen ja puhelinkeskustelujen muodossa. (Nuorisokoti x:n johtaja 2013.)

Tutkimustietojen käsittelyssä on kaksi käsitettä luottamuksellisuus ja anonymitteetti, jotka liittyvät oleellisena osana tutkimusprosessin eettisyyteen. Hyvän tutkimuskäytännön mukaan tutkijan on aina raportointiin saakka pidettävä huoli siitä, ettei tutkimukseen osallistuneen henkilöllisyys paljastu. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Opinnäytetyössämme suojellemme anonymitteettiä niin, ettemme käytä nuorisokodin nimeä tai mainitse sijaintipaikkakuntaa raportoinnissa, näin myös henkilöllisyydet pysyvät paremmin salassa. Luottamuksellisuuden syntyyn pyrittiin vaikuttamaan saatekirjeessä, missä kyselyyn vastaajalle annettiin tietoa opinnäytetyöstä, sekä kyselyn tulosten käytöstä osana opinnäytetyötä. Saatteessa oli myös mukana meidän yhteystietomme siltä varalta että kyselyn saanut olisi halunnut esittää tarkentavia kysymyksiä. Opinnäytetyön palautuksen yhteydessä myös tutkimusaineisto eli palautuneet kyselylomakkeet toimitetaan Nuorisokodin haltuun. Halutessaan toimeksiantaja voi hyödyntää kerättyä materiaalia toimintansa kehittämiseen sekä mahdollisissa jatkotutkimuksissa.

8.5 Kyselylomake ja jatkotutkimukset

Työmme lähtökohtana oli luoda organisaation käyttöön luotettava ja monipuolinen kyselylomake, jota he voivat jatkossa hyödyntää kaikissa yksiköissä. Lomakkeen käyttö mahdollistaa järjestelmällisen tiedon keruun ja tuottaa aineis-

toa, jota voidaan vertailla. Kyselylomake laadittiin suunnitelmallisesti ja testattiin ennen postittamista, mutta tästäkin huolimatta huomasimme aineiston purkuvaiheessa joitakin lomakkeeseen liittyviä epäkohtia. Muutamassa kysymyksessä vastausvaihtoehdot eivät olleet riittävän kattavat ja jotkin kysymykset olivat hankalasti ymmärrettävissä. Esimerkiksi ammattitermien käyttö, kuten perhetyö, ei toiminut lomakkeessa. Lastensuojelun arjessa hankalien ammattillisten termien sijaan pyritään käyttämään humaania kieltä, eivätkä nuoret tämän vuoksi aina tunnista virallisia termejä. Näiden havaintojen perusteella muokkasimme kyselylomaketta toimivammaksi ennen sen luovuttamista toimeksiantajan käyttöön (LIITE 3).

Opinnäytetyötä tehtäessä esiin nousi muutamia jatkotutkimusehdotuksia. Toteuttamalla kysely kaikissa toimipisteissä saataisiin otannasta ja aineistosta kattavampi. Sen perusteella voitaisiin tehdä luotettavampia johtopäätöksiä sekä laajempaa vertailua muun muassa väestön, yksiköiden tai sukupuolten välillä. Olisi myös mielenkiintoista toteuttaa kysely, kun sijoituksen päättymisestä on kulunut useampi vuosikymmen. Tällöin kohdejoukko olisi saavuttanut keski-ikä, ja elämäntilanne olisi vakiintuneempi nuoruusvuosiin verrattuna. Tällaisen tutkimuksen kautta voisi myös kartoittaa sitä, kuinka henkilöt hahmottavat sijoituksen osana omaa elämänkaartaan ja millaisen merkityksen he antavat Nuorisokodissa asumiselle.

Lähteet

- Aapola, S. & Ketokivi, K. 2005. Polkuja ja poikkeamia. Aikuisuutta etsimässä. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Helsinki: WSOY.
- Bardy, M. 2009. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Lastensuojelun ytimissä. Toim. M. Bardy. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 15.6.2013. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-853-7>.
- Erikson, Erik 1982. Lapsuus ja yhteiskunta. Jyväskylä: Gummerus.
- Eronen, T. 2013. Viisi vuotta huostaanotosta. Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista. Terveyden ja hyvinvointi laitoksen raportti 4/2013. Viitattu 7.9.2013. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-833-9>.
- Esama, A. 2012. Lastensuojelulaitos Lehmuskolossa asuneiden nuorten elämäntilanne ja itsenäistyminen sijoituksen jälkeen. Opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu, hoitotyön koulutusohjelma, terveydenhoitotyön suuntautumisvaihtoehto. Viitattu 3.9.2013. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2012102514626>.
- Heikkilä, T. 2008. Tilastollinen tutkimus. 7.uud.p. Helsinki: Edita.
- Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Stakes. Helsinki: Valopaino Oy. Viitattu 30.09.2013. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201204193889>.
- Heino, T. & Johnson, M. 2010. Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina. Teoksessa Perhepiirissä. Toim. U. Hämäläinen & O. Kangas. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 266-293.
- Helne, T., Hirvilampi, T. & Laatu, M. 2012. Sosiaalipolitiikka rajallisella maapallolla. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. Viitattu 19.6.2013. <http://hdl.handle.net/10138/34643>.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2006. Tutki ja kirjoita. 12. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.uud.p. Helsinki: Tammi.

Huotari, R. 2010. Omillaan toimeentuleva aikuinen? Lastensuojelun jälkihuolto itsenäistymisen tukena. Pro gradu-tutkielma. Itä-Suomen yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, sosiaalityö. Viitattu 10.9.2013. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20110014>.

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 2012. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Viitattu 22.09.2013. <http://www.uta.fi/tutkimus/etiikka/index/humtdklw20130213100450.pdf>.

Itsenäistyvän nuoren roolikartta. Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä. Roolikartat. Viitattu 17.09.2013. <http://www.vslk.fi/>.

Jahnukainen, M. & Hyytiäinen, M. 2009. Jalanjälkiä seuraamassa. Seurantatutkimus SOS-lapsikylissä kasvaneiden elämänvaiheista. Helsinki: SOS-Lapsikylä ry. Viitattu 4.9.2013. www.sos-lapsikyla.fi, lastensuojelu, julkaisut.

Kananoja, A., Lavikainen, M., & Oranen, M. 2013. Toimiva lastensuojelu- selviytysryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 28.9.2013. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3611-9>.

Kananen, J. 2008. KVALI. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu.

Kananen, J. 2011. KVANTTI. Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu.

Karppinen, A. & Lastensuojelun sijaishuollon konsultointiryhmä 2012. Sijoituksen aikaisen raportoinnin säilyttäminen. Sosiaaliportti, Konsultointi. Viitattu 15.10.2013. www.sosiaaliportti.fi, konsultointi, kysymykset & vastaukset, lastensuojelun sijaishoito.

Kestilä, L., Väisänen, A., Paananen, R., Heino, T. & Gissler, M. 2012. Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuorina aikuisina. Rekisteripohjainen seurantatutkimus Suomessa vuonna 1987 syntyneistä. Yhteiskuntapolitiikka 77, 6, 599-620. THL. Viitattu 6.9.2013. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2012121110277>.

Komonen, K. 2013. Mistä syrjäytymisessä on kysymys? Syrjäytyminen käsitteenä ja puheena. Teoksessa Nuoret ja syrjäytyminen Itä-Suomessa. Toim. M. Punamäki. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu, 15-31. Viitattu 5.9.2013. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-588-367-4>.

Lastensuojelulaki. L 13.4.2007/417. Finlex. Lainsäädäntö. Viitattu 20.4.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

Lastensuojelun käsikirja. 2013. THL. Viitattu 20.4.2013. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/>.

Lämsä, A-L. 2009. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Väitöskirja. Oulun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, kasvatustieteiden ja opettajakoulutuksen yksikkö. Viitattu 5.9.2012. <http://urn.fi/urn:9789514290213>.

Nuorisokoti x:n esite 2012.

Nuorisokoti x:n johtaja. 2013. Opinnäytetyön kommentit. Sähköpostiviesti 30.10.2013. Vastaanottaja L. Kähkönen. Opinnäytetyöprosessin läpikäyminen työelämän ohjaajan kanssa.

Nuorisokoti x:n Laatukäsikirja 2012.

Nuorisolaki. L 27.1.2006/72. Sääöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 11.9.2013. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö. Nuorisotakuu. Nuorisotakuu kampanjan verkkosivut. Viitattu 02.11.2013. www.nuorisotakuu.fi.

Nurmi, J. 2006. Nuoruus. Teoksessa Ihmisen psykologinen kehitys. Toim. Vehkalampi Pertti. 1.-2. painos. Helsinki: WSOY Oppimismateriaalit Oy.

Paananen, R., Ristikari, T., Merikukka, M., Rämö, A. & Gissler, M. 2012. Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987-tutkimusaineiston valossa. Terveiden ja hyvinvointi laitoksen raportti 52/2012. Viitattu 14.9.2013. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-696-0>.

Pietikäinen, R. 2009. Vaihtoehtoisia polkuja etsimässä –työpajanuorten orientaatiot. Teoksessa Polkuja ja poikkeamia –Aikuisuutta etsimässä. Toim. S. Aappola ja K. Ketokivi. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 219-253.

Pulkkinen, L. 2006. Aikuisuus. Teoksessa Ihmisen psykologinen kehitys. Toim. Vehkalampi Pertti. 1.-2. painos. Helsinki: WSOY Oppimismateriaalit Oy.

Pyykkönen, T. 2012. Yksi käsite, monta merkitystä. Käsitetutkimus 2000-luvun hyvinvointitutkimuksesta. Pro Gradu-tutkielma. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, sosiologia. syksy 2012. Viitattu 15.6.2013. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201212101278>.

Rauhala, L. 2005. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Yliopistopaino.

Reinikainen, S. 2009. Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, kasvatustieteidenlaitos. Viitattu 4.9.2013. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-5658-1>.

Räty, T. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita.

Räty, T. 2012. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. 2.painos. Porvoo: Bookwell Oy.

Rönkä, A. 1992. Nuoren aikuisen sosiaalinen selviytyminen: katsaus kirjallisuuteen. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 17.10.2013. <http://fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa: käsikirja arjen toimintaan. 2.uud.p. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Salmi, M., Mäkelä, J., Perälä, M-L. & Kestilä, L. 2012. Lapsi kasvaa kunnassa – miten kunta voi tukea lasten hyvinvointia ja vähentää syrjäytymisen riskejä. THL. Päätösten tueksi 1/2012. Viitattu 14.9.2013. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-690-8>.

Smith, E.E., Nolen-Hoeksema, S., Fredricson, B.L., Loftus, G.R., Bem, D.J., & Maren, S.M. 2003. Atkinson & Hilgard's introduction to psychology.14. painos. Belmont, CA: Wadsworth/Thomson Learning.

Suomen Tietotoimisto STT. 2013. Ennaltaehkäisy on kaikkein tehokkainta lastensuojelua. Ilkka 21.09.2013, 6.

Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kuntoutuksen nykytila ja kehittämisen tarpeet. n.d. Kuntoutussäätiön sähköinen hankerekisteri. Viitattu 21.10.2013. <http://www.kuntoutussaatio.fi>, tutkimus ja kehittäminen, hankerekisteri.

Turunen, E. 2005. Ikävaiheiden kriisit. Juva: Atena Kustannus Oy.

Ylitalo, P. 2011. Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tukemiseksi. Helsinki: Kuntatalon paino.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

Liitteet

Liite 1. Saatekirje

Hei,

Olemme kaksi sosiaalialan opiskelijaa Jyväskylän ammattikorkeakoulusta. Lähestymme sinua tällä kirjeellä ja kyselylomakkeella, joka on osa opinnäytetyötämme. Teemme opinnäytetyön yhteistyössä Nuorisokoti x:n kanssa ja tarkoituksenamme on kartoittaa x:ssä sijoitettuna olleiden nuorten elämäntilannetta. Oheisen kyselylomakkeen tarkoituksena on selvittää sinun tämänhetkiset kuulumiset.

Kirje on lähetetty nuorisokodin kautta ja vastauksesi käsitellään täysin luottamuksellisesti, eikä henkilöllisyytesi käy ilmi opinnäytetyöstä. Toivomme, että vastaisit kyselyyn x mennessä ja palauttaisit vastauksesi oheisella palautuskuorella, jossa postimaksu on maksettu puolestasi.

Tarvittaessa voit ottaa meihin yhteyttä kirjeen alalaidasta löytyvien sähköpostiosoitteiden kautta.

Vastauksesi ovat meille tärkeitä.

Kiitos osallistumisesta ja mukavaa kevään jatkoa!

Ystävällisin terveisin:

Loviisa Kähkönen

xxxxx@student.jamk.fi

Reetta Aho

xxxxx@student.jamk.fi

Liite 2. Tutkimuksessa käytetty kyselylomake

KYSELY X:STÄ LÄHTENEILLE NUORILLE

Kysely on jaettu kahdeksaan eri osa-alueeseen: minä itse, asuminen, koulu, opiskelu ja työ, raha-asiat ja toimeentulo, sosiaaliset suhteet, vapaa-aika, terveys, päihteet ja viranomaiset, sijoitusaika ja jälkihuolto.

Monivalintakysymyksissä rastita sinulle sopivin/sopivimmat vaihtoehdot. Avoimissa kysymyksissä voi vastausta jatkaa lomakkeen viimeiselle sivulle, jos annettu tila ei riitä.

MINÄ ITSE

1. Sukupuoli

- Mies
- Nainen

2. Syntymävuosi_____

3. Siviilisääty

- Sinkku
- Seurustelen
- Avoliitossa
- Naimisissa
- Rekisteröidyssä parisuhteessa

Jos olet **PARISUHTEESSA**, kuinka kauan suhteenne on kestänyt?_____

4. Onko sinulla lapsia

- Ei
- Kyllä, lasten syntymävuodet_____

Jos vastasit edelliseen KYLLÄ, asuvatko kaikki lapsesi kanssasi samassa taloudessa?

- Kyllä
- Ei

ASUMINEN

5. Asun tällä hetkellä

- Vanhemman/vanhempien luona
- Oppilaitoksen asuntolassa
- Vuokralla opiskelija-asunnossa
- Vuokralla yksityisellä vuokranantajalla
- Vuokralla muussa vuokra-asunnossa
- Omassa/puolison omistusasunnossa
- Vanhemman omistusasunnossa
- Muualla, missä? _____

6. Kenen kanssa asun

- Yksin omassa taloudessa
- Kimppakämpässä/soluasunnossa
- Kahdestaan puolison kanssa (puolisolla tarkoitetaan myös tyttö-/poikaystävää)
- Yksin lapsen/lasten kanssa
- Puolison ja lapsen/lasten kanssa
- Vanhemman/vanhempien kanssa

KOULU, OPISKELU JA TYÖ

7. Olen tällä hetkellä

- Opiskelija
- Työelämässä
- Työtön
- Muu, mikä? _____

8. Olen suorittanut (voit valita useamman vaihtoehdon)

- Peruskoulun
- Lukion
- Ammatilliset opinnot, mikä tutkinto? _____
- Opiskelen tällä hetkellä. missä? _____
- Olen keskeyttänyt opinnot

9. Oletko aikeissa hakea johonkin kouluun? Mihin?

---

10. Jos olet palkkatyössä vastaako työ koulutustasi?

- Kyllä
- Ei

RAHA-ASIAT JA TOIMEENTULO**11. Millaisena pidät tämän hetkistä taloudellista tilannettasi?**

- Erinomainen
- Melko hyvä
- Kohtalainen
- Huono

12. Arvio kuukausituloistasi (ennen veroja tai mitään vähennyksiä):

---

13. Mitä tukia saat?

- Opintotuki(opintoraha, asumislisä ja opintolaina)
- Yleinen asumistuki
- Työttömyysturva(työmarkkinatuki, peruspäiväraha, ansiosidonnainen)
- Toimeentulotuki
- Vanhempani/sukulaiseni auttavat minua taloudellisesti
- Muu, mikä? _____
- En saa tukia

SOSIAALISET SUHTEET

14. Keihin perheenjäseniisi tai sukulaisiisi olet säännöllisesti yhteydessä(käytä yleisnimiä: äiti, isä, veli, sisko, täti jne.)?

---

15. Kuinka monta hyvää ystävää sinulla on? _____

16. Ketkä ovat tämänhetkisen elämäsi kolme tärkeintä henkilöä (käytä yleisnimiä esim. äiti, ystävä, puoliso, opettaja)?

---

17. Oletko edelleenkin yhteydessä Nuorisokoti x:n henkilökuntaan tai muihin nuoriin (voit valita useamman)?

- Ohjaajiin
- Nuoriin
- En ole yhteydessä

18. Kuinka tyytyväinen olet tämänhetkiseen sosiaaliseen elämääsi?

- Erittäin tyytyväinen
- Melko tyytyväinen
- Melko tyytymätön
- Tyytymätön, miksi? _____

VAPAA-AIKA

19. Onko sinulla harrastuksia?

- Ei
- Kyllä, millaisia? _____

Jos sinulle ei ole harrastuksia, mitä teet vapaa-ajallasi?

TERVEYS, PÄIHTEET JA VIRANOMAISET

20. Millaisena koet terveytesi tällä hetkellä?

- Erinomainen
- Hyvä
- Kohtalainen
- Huono

21. Millaisena koet henkisen hyvinvointisi tällä hetkellä?

- Erinomainen
- Hyvä
- Kohtalainen
- Huono

22. Onko sinulla jokin pitkäaikaissairaus tai muuten ollut toistuvasti ongelmia terveytesi kanssa?

- Ei
- Kyllä, millaisia? _____

23. Oletko kokeillut/käyttänyt päihteitä viimeisen kuukauden aikana (valitse kaikki käyttämäsi päihteet)?

- Alkoholi
- Tupakka/nuuska
- Kannabis
- Lääkkeet (pääntymistarkoitukseen)
- Muut huumausaineet, mitä? _____
- Jotain muita päihteitä, mitä? _____
- Edellä mainittujen aineiden sekakäyttö
- En käytä päihteitä

24. Miksi käytät päihteitä (voit valita useamman vaihtoehdon)?

- Kuuluu kaveripiiriin yhteisiin tapoihin
- Hauskanpitoon
- Rentoutumiseen
- Helpottaakseni pahaa oloa
- Humaltuakseni
- Muu syy, mikä? _____

25. Millaiseksi arvioit oman päihteiden käyttösi (vaikuttaako päihteet terveyteesi, arkiselviytymiseen, ihmissuhteisiin, koetko olevasi riippuvainen...)

---

26. Onko joku läheisesi tai ystäväsi ollut huolissaan päihteiden käytöstäsi tai ehdottanut, että vähentäisit sitä?

- Ei
- Asiasta on mainittu kerran
- Asiasta on mainittu useita kertoja

27. Oletko syyllistynyt rikokseen viimeisen vuoden aikana?

- Ei
- Kyllä, mihin? _____

28. Oletko ollut tekemisissä poliisin kanssa viimeisen vuoden aikana?

- Ei
- Kyllä, miksi? _____

SIJOITUSAIKA JA JÄLKIHOOLTO

29. Kauanko olit sijoitettuna kodin ulkopuolelle (kaikki sijoituspaikkasi yhteensä)

- 0-1 vuotta
- 2-3 vuotta
- 4-5 vuotta
- yli 5 vuotta

30. Kuinka kauan asuit x:ssä? _____

31. Minä vuonna sijoituksesi päättyi? (muutit pois laitoksesta/itsenäistyt)

_____

32. Miksi sinut sijoitettiin kodin ulkopuolelle?

_____
_____
_____

33. Millaiseksi koit x:ssä tehdyn perhetyön? Oliko siitä sinulle ja perheellesi hyötyä? Jäitkö kaipaamaan jotakin?

_____
_____
_____

34. Oletko ollut sijoituksen jälkeen jälkihuollon asiakkaana?

- Kyllä
- En

35. Millaista tukea saat tällä hetkellä (jälkihuolto, sukulaiset, ystävät, päihdekuntoutus, terveydenhuolto, mielenterveyspalvelut jne.)?

_____
_____
_____

36. Onko saamasi tuki riittävää?

- Kyllä
- Ei, millaista tukea kaipaisit? _____
_____

37. Oletko tyytyväinen tämänhetkiseen elämääsi?

- Kyllä, miksi? _____
- En, miksi? _____

Haluatko vielä sanoa jotain?

KIITOS VASTAUKSESTASI!

Liite 3. Muokattu kyselylomake

KYSELY X:STÄ LÄHTENEILLE NUORILLE

Kysely on jaettu kahdeksaan eri osa-alueeseen: minä itse, asuminen, koulu, opiskelu ja työ, raha-asiat ja toimeentulo, sosiaaliset suhteet, vapaa-aika, terveys, päihteet ja viranomaiset, sijoitusaika ja jälkihuolto.

Monivalintakysymyksissä rastita sinulle sopivin/sopivimmat vaihtoehdot. Avoimissa kysymyksissä voi vastausta jatkaa lomakkeen viimeiselle sivulle, jos annettu tila ei riitä.

MINÄ ITSE

1. Sukupuoli

- Mies
- Nainen

2. Syntymävuosi _____

3. Siviilisääty

- Sinkku
- Seurustelen
- Avoliitossa
- Naimisissa
- Rekisteröidyssä parisuhteessa

Jos olet **PARISUHTEESSA**, kuinka kauan suhteenne on kestänyt? _____

4. Onko sinulla lapsia

- Ei
- Kyllä, lasten syntymävuodet _____

Jos vastasit edelliseen KYLLÄ, asuvatko kaikki lapsesi kanssasi samassa taloudessa?

- Kyllä
- Ei

ASUMINEN

5. Asun tällä hetkellä

- Vanhemman/vanhempien luona
- Oppilaitoksen asuntolassa
- Vuokralla opiskelija-asunnossa
- Vuokralla yksityisellä vuokranantajalla
- Vuokralla muussa vuokra-asunnossa
- Omassa/puolison omistusasunnossa
- Vanhemman omistusasunnossa
- Muualla, missä? _____

6. Kenen kanssa asun

- Yksin omassa taloudessa
- Kimppekämpässä/soluasunnossa
- Kahdestaan puolison kanssa (puolisolla tarkoitetaan myös tyttö-/poikaystävää)
- Yksin lapsen/lasten kanssa
- Puolison ja lapsen/lasten kanssa
- Vanhemman/vanhempien kanssa

KOULU, OPISKELU JA TYÖ

7. Olen tällä hetkellä

- Opiskelija
- Työelämässä
- Työtön
- Muu, mikä? _____

8. Olen suorittanut (voit valita useamman vaihtoehdon)

- Peruskoulun
- Lukion
- Ammatilliset opinnot, mikä tutkinto? _____
- Korkeakoulu tutkinnon (ammattikorkeakoulu tai yliopisto), mikä tutkinto? _____
- Opiskelen tällä hetkellä. missä? _____
- Olen keskeyttänyt opinnot

9. Oletko aikeissa hakea johonkin kouluun? Mihin?

RAHA-ASIAT JA TOIMEENTULO**10. Millaisena pidät tämän hetkistä taloudellista tilannettasi?**

- Erinomainen
- Melko hyvä
- Kohtalainen
- Huono

11. Arvio kuukausituloistasi (ennen veroja tai mitään vähennyksiä):

---

12. Mitä tukia saat?

- Opintotuki(opintoraha, asumislisä ja opintolaina)
- Yleinen asumistuki
- Työttömyysturva(työmarkkinatuki, peruspäiväraha, ansiosidonnainen)
- Toimeentulotuki
- Vanhempani/sukulaiseni auttavat minua taloudellisesti
- Muu, mikä? _____
- En saa tukia

SOSIAALISET SUHTEET

13. Keihin perheenjäseniisi tai sukulaisiisi olet säännöllisesti yhteydessä (käytä yleisnimiä: äiti, isä, veli, sisko, täti jne.)?

---

14. Kuinka monta hyvää ystävää sinulla on? _____

15. Ketkä ovat tämänhetkisen elämäsi kolme tärkeintä henkilöä (käytä yleisnimiä esim. äiti, ystävä, puoliso, opettaja)?

---

16. Oletko edelleenkin yhteydessä Nuorisokoti X:n henkilökuntaan tai muihin nuoriin (voit valita useamman)?

- Ohjaajiin
- Nuoriin
- En ole yhteydessä

17. Kuinka tyytyväinen olet tämänhetkiseen sosiaaliseen elämääsi?

- Erittäin tyytyväinen
- Melko tyytyväinen
- Melko tyytymätön
- Tyytymätön, miksi? _____

VAPAA-AIKA

18. Onko sinulla harrastuksia?

- Ei
- Kyllä, millaisia? _____

Jos sinulle ei ole harrastuksia, mitä teet vapaa-ajallasi?

TERVEYS, PÄIHTEET JA VIRANOMAISET

19. Millaisena koet terveytesi tällä hetkellä?

- Erinomainen
- Hyvä
- Kohtalainen
- Huono

20. Millaisena koet henkisen hyvinvointisi tällä hetkellä?

- Erinomainen
- Hyvä
- Kohtalainen
- Huono

21. Onko sinulla jokin pitkäaikaissairaus tai muuten ollut toistuvasti ongelmia terveytesi kanssa?

- Ei
- Kyllä, millaisia? _____

22. Mitä päihteitä olet käyttänyt viimeisen kuukauden aikana (valitse kaikki käyttämäsi päihteet)?

- Alkoholi
- Tupakka
- Nuuska
- Kannabis
- Lääkkeet (päihtymistarkoitukseen)
- Huumausaineet, mitä? _____
- Jotain muita päihteitä, mitä? _____
- Edellä mainittujen aineiden sekakäyttö
- En käytä päihteitä

23. Miksi käytät päihteitä (voit valita useamman vaihtoehdon)?

- Kuuluu kaveripiiriin yhteisiin tapoihin
- Hauskanpitoon
- Rentoutumiseen
- Helpottaakseni pahaa oloa
- Humaltuakseni
- Muu syy, mikä? _____

24. Millaiseksi arvioit oman päihteiden käyttösi (vaikuttaako päihteet terveyteesi, arkiselviytymiseen, ihmissuhteisiin, koetko olevasi riippuvainen...)

---

25. Onko joku läheisesi tai ystäväsi ollut huolissaan päihteiden käytöstäsi tai ehdottanut, että vähentäisit sitä?

- Ei
- Asiasta on mainittu kerran
- Asiasta on mainittu useita kertoja

26. Oletko syyllistynyt rikokseen viimeisen vuoden aikana?

- Ei
- Kyllä, mihin? _____

27. Oletko ollut tekemisissä poliisin kanssa viimeisen vuoden aikana?

- Ei
- Kyllä, miksi? _____

SIJOITUSAIKA JA JÄLKIHOOLTO

28. Kauanko olit sijoitettuna kodin ulkopuolelle (kaikki sijoituspaikkasi yhteensä)

- 0-1 vuotta
- 2-3 vuotta
- 4-5 vuotta
- yli 5 vuotta

29. Kuinka kauan asuit X:ssä?

- 0-1 vuotta
- 2-3 vuotta
- 4-5 vuotta
- yli 5 vuotta

30. Minä vuonna sijoituksesi päättyi? (muutit pois laitoksesta/itsenäistyi)

---

31. Miksi sinut sijoitettiin kodin ulkopuolelle?

---

32. Millaista työskentely ja yhteydenpito perheenjäsenesi ja läheistesi kanssa oli sijoituksen aikana? Paraniko suhteenne?

---

33. Oletko ollut sijoituksen jälkeen jälkihuollon asiakkaana?

- Kyllä
- En

34. Mistä ja millaista tukea saat tällä hetkellä (jälkihuolto, sukulaiset, ystävät, päihdekuntoutus, terveydenhuolto, mielenterveyspalvelut jne.)?

---

35. Onko saamasi tuki riittävää?

- Kyllä
- Ei, millaista tukea kaipaisit?

---

36. Oletko tyytyväinen tämänhetkiseen elämääsi?

- Kyllä, miksi?

- En, miksi?

Haluatko vielä sanoa jotain?

KIITOS VASTAUKSESTASI!